

”Siellä on suupielet korvissa”

**Hyvinvointivaikutuksia
sosiaalisesta sirkuksesta**

Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu
Tampereen yliopisto

Toim. Katri Kekäläinen, Sofia-Charlotta Kakko, Vaikuttava sirkus -hanke

Kirjoittajat:

Riitta Kinnunen & Jukka Lidman, Sosiaalikehitys Oy

Katri Kekäläinen, Vaikuttava sirkus -hanke

Sofia-Charlotta Kakko, Vaikuttava sirkus -hanke

Kannen kuva: Mia Bergius

Takakannen kuva: Kari Vainio, Susanna Lyly, Mia Bergius ja Sami Pesonen

Kansi & taitto: Riitta Yrjönen

Paino: Tammerprint Oy 2013

ISBN 978-951-44-9316-4 (nid.)

ISBN 978-951-44-9317-1 (pdf)

”Siellä on suupielet korvissa”

Hyvinvointivaikutuksia
sosiaalisesta sirkuksista

SISÄLLYSLUETTELO

JULKAISUN TAUSTAT – Sofia-Charlotta Kakko	3
HYVINVOINTIVAIKUTUKSIA SOSIAALISESTA SIRKUKSESTA – Riitta Kinnunen & Jukka Lidman, Sosiaalikehitys Oy	6
1. SIRKUSTOIMINNASTA HYVINVOINTIVAIKUTUKSIA	9
2. LAPSET JA NUORET	12
2.1. Sirkusta syrjäytymisvaarassa oleville nuorille	12
2.2. Sirkusta lapsille	21
2.3. Lasten ja nuorten kokemuksia sirkustoiminnasta	26
3. PERHEET	29
3.1. Perhesirkus	30
3.2. Pienten lasten perhesirkus	36
3.3. Vauvasirkus	37
4. VANHUKSET	38
5. NÄKÖVAMMAISET	46
6. KEHITYSVAMMAISET	49
7. LOPUKSI	53
KOLME KATSETTA ETEENPÄIN – Katri Kekäläinen	54
Jokainen eletty elämä on tärkeä	55
Taide lävistää koko mielen	58
Cirque du Monde asettaa sosiaalisen sirkuksen tutkijat kartalle.....	61

JULKAISUN TAUSTAT

Vaikuttava sirkus -hanke (2011–2014) on jatkanut Sosiaalinen Sirkus -hankkeen (2009–2011) jalanjäljillä suomalaisen sosiaalisen sirkuksen kehittämistyötä. Sosiaalinen Sirkus -hankkeen aikana käynnistettiin onnistuneesti sosiaalista sirkustoimintaa ympäri Suomea. Toiminnan vaikiinnuttamiseksi tarvittiin kuitenkin vielä uusia toimenpiteitä, sillä sosiaalisen sirkuksen rahoituskanavien löytäminen osoittautui haasteelliseksi. Vaikuttava sirkus -hanke kehitettiin vastaamaan tähän tarpeeseen.

Hankkeen päätavoitteena oli antaa sirkusorganisaatioille työkaluja sirkuksen hyvinvointivaikutusten todentamiselle ja näin parantaa sosiaalisen sirkuksen toiminnan rahoitusmahdollisuuksia ja alan ammattilaisten työllistymistä. Toinen tärkeä tavoite oli lisätä kuntien ja sirkusten välistä vuoropuhelua sekä tuotteistaa ja valtavirtaistaa jo toimivia sirkuksen hyvinvointipalveluita sirkusten ja kuntien yhteisissä työseminaareissa.

Hankkeen aikana järjestettiin sirkusopetusta kuudessa eri osatoteuttajasirkuksessa, ja entistä suurempi joukko sirkusohjaajia pääsi työskentelemään erilaisten erityisryhmien parissa. Hankkeen sirkusopetuksen kohderyhminä oli mm.

- erityistä tukea tarvitsevia perheitä
- koulujen erityisluokkia ja joustavan opetuksen ryhmiä
- erityistä tukea tarvitsevien lasten perheitä
- lähiöiden lapsia ja nuoria
- etsivän nuorisotyön tms. syrjäytymistä ehkäisevän projektin piirissä olevia lapsia ja nuoria
- maahanmuuttajien valmistavia luokkia
- monikulttuurisia ryhmiä
- perhepäivähoitajia
- vanhainkodeissa ja hoitolaitoksissa asuvia vanhuksia
- kehitysvammaisia lapsia, nuoria ja aikuisia
- ensi- ja turvakotien asiakkaita
- päihde- ja mielenterveyskuntoutujia
- työyhteisöjä.

Kahden vuoden sirkusopetuksen aikana hankkeen palkkaama tutkimusyriitys Sosiaalikehitys Oy kehitti ja testasi yhdessä sirkusohjaajien kanssa menetelmiä, joiden avulla sirkuksen hyvinvointivaikutuksia saadaan tutkittua. Tämän suuren työn tuloksena on nyt käsissäsi oleva sirkuksen hyvinvointivaikutuksia käsittelevä julkaisu, sekä sen sisarteoksena tuotettu

Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen, jonka avulla sirkusorganisaatiot voivat jatkossakin todentaa toimintansa hyvinvointivaikutuksia.

Vaikuttava sirkus -hanke saa kiittää olemassaolostaan Tutkivan teatterityön keskusta, joka on osa Tampereen yliopiston Viestinnän, median ja teatterin yksikköä. Hankkeen päärahoittajana toimi Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, jonka kautta hanke sai Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta. Lapin ELY-keskus on tehnyt hankkeen hallinnoinnista ja rahoituksen hakemisesta helppoa ja tehokasta. Hankkeessa mukana olevat rohkeat ja kehitystyöhön sitoutuneet kaupungit ja kunnat saavat myös erityiskiitoksen: Tampere, Turku, Vantaa, Lempäälä ja Oulu lähtivät ennakkoluulottomasti mukaan hankkeen rahoitukseen. Kaikkein suurin kiitos kuuluu kuitenkin hankkeessa mukana olleille upeille sirkuksille: Sorin Sirkus, SirkusUnioni, Sirkus Magenta, Kulttuurikeskus Pii Poo, Oulun Tähtisirkus ja Monitaideyhdistys Piste ovat niin sitoutuneita sosiaalisen sirkuksen kehittämiseen, että ovat osallistuneet myös omalla rahoitusosuudellaan hankkeen kokonaisrahoitukseen. Seuraavilla sivuilla pääsette lukemaan siitä, miten hienoja vaikutuksia tällä sirkusten tekemällä työllä on ollut osallistujiin.

Kirjan lopussa Katri Kekäläisen toimittamassa haastatteluartikkelissa kolme asiantuntijaa kertoo näkemyksiään kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja niiden tutkimisesta.

Toivottavasti tämä julkaisu inspiroi yhä uusia tutkimuksia ja yhä enemmän rahoitusta tälle tärkeälle työlle.

Vaikuttavan sirkuksen hankehallinto
Tutkivan teatterityön keskus

Sofia-Charlotta Kakko
Piia Karkkola
Katri Kekäläinen
Noora Honkanen

Kuvassa vasemmalta Noora Honkanen, Piia Karkkola, Sofia-Charlotta Kakko ja Katri Kekäläinen

Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta

Riitta Kinnunen
Jukka Lidman
Sosiaalikehitys Oy

Sorin Sirkus, Mia Bergius

Tiivistelmä

Tutkimuksen perusteella sosiaalisella sirkuksella on selkeitä hyvinvointivaikutuksia osallistujien hyvinvointiin. Lähtökohtaisesti sirkus on luonteeltaan sosiaalista, se tuo osallistajat yhteen ja tarjoaa ryhmälle yhteistä tekemistä ja parhaimmillaan yhdistää osallistujia myös sirkuksen ulkopuolella.

Tutkimusta varten kerättiin tietoa haastatteluilla ja kyselyillä sirkustoimintaan osallistuneilta sekä heidän parissaan työskenteleviltä opettajilta, ohjaajilta, hoitajilta ja asiantuntijoilta. Kyselyihin vastasi kaikkiaan 164 henkilöä ja haastatteluihin osallistui noin 100 henkilöä.

Sirkustoiminta koetaan yleisesti mukavaksi ja antoisaksi. Sirkuksessa kokeillaan ja opetellaan ennen kokemattomia haasteellisia, hauskoja ja mielenkiintoisia temppuja. Huomio keskitetään oman kehon ja välineiden hallintaan, tasapainoon ja liikkeeseen. Keskittynyt harjoittelu tuottaa onnistumisen elämyksiä. Ilmapiiri on kannustava ja sallii epäonnistumiset, sillä jokainen epäonnistuu jossain kohdin ja vain yrittämällä voi oppia uutta. Yhdessä tekeminen kohottaa yhteishenkeä ja myönteiset esiintymiskokemukset lisäävät osallistujien rohkeutta esiintyä.

Useimmat lapset ja nuoret nauttivat sirkusharrastuksesta. Sirkus on innostavaa ja iloa tuottavaa. Se tarjoaa yhteistä hauskanpitoa ja lisää sosiaalista vuorovaikutusta. Toiminta kohottaa monien mielialaa ja lisää rauhallisuutta. Sirkuksessa uskalletaan tehdä virheitä ja uuden oppiminen on innostavaa. Lapset ja nuoret saavat sirkuksesta itseluottamusta, esiintymisvarmuutta ja rohkeutta. Koululuokan ryhmähenki on parantunut sirkuksen myötä. Nuoret oppivat ymmärtämään erilaisuutta ja itsetunto vahvistuu. Sirkuksen kautta saadaan onnistumisen kokemuksia ja samalla epäonnistumisen sietokyky vahvistuu.

Sirkusharrastus tuottaa paljon hyvää myös perheille. Pienten lasten ja vauvaperheiden sirkuksessa vanhemmat saavat hauskoja, rentouttavia ja virkistäviä yhteisiä tuokioita lastensa kanssa. Vanhemmille tekee hyvää nähdä lasten riemua, kun he kokeilevat ja oppivat uusia jännittäviä asioita. Sirkusharrastus lisää vanhempien tottumusta käsitellä pieniä lapsiaan ja touhuta heidän kanssaan. Sirkus tarjoaa perheelle yhteisen harrastuksen, tuottaa vanhemmille iloa lasten onnistumisista ja vahvistaa vanhempien käsitystä lastensa kyvyistä.

Vanhukset viihtyvät ja virkistyvät sirkuksessa. Useimmat vanhukset toimivat sirkuksessa keskityneesti ja hyödyntävät vahvuuksiaan. Sirkus eroaa muista ajanvietteistä vanhainkodissa siten, että se tarjoaa hauskaa leikkimielistä yhdessäoloa ja heittäytymistä, jossa vanhukset ja hoitajat ovat tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Sirkus parantaa monen vanhuksen kohdalla kykyä huomioda toisia ihmisiä, yhteistyökykyä hoitotilanteissa sekä koskettamisen hyväksymistä.

Kulttuurikeskus Pii Poo, Antti Yrjönen

Sirkus lisää vanhusten sosiaalista vuorovaikutusta sekä kehittää uskallusta heittäytyä mukaan toimintaan. Sirkuksen on myös nähty edistävän joidenkin vanhusten liikkuvuutta. Hyvä mieli ja onnistumiset vähentävät vanhusten ahdistuneisuutta, mikä helpottaa päivittäisiä toimia. Sirkus kehittää hoitajien kontaktia vanhuksiin ja vahvistaa käsitystä vanhusten kyvyistä.

Sirkus tuottaa kehitysvammaisille ja heidän parissaan toimiville työntekijöille virkistystä ja vaihtelua arkeen. Kehitysvammaiset rohkaistuvat kokeilemaan monipuolisesti erilaisia temppuja, oppivat uusia taitoja ja kokevat onnistumisen iloa. Sirkus lisää yhteisöllisyyttä ja tukee kehitysvammaisten ryhmätoimintaa esimerkiksi opettamalla maltillisuutta ryhmätilanteissa. Sirkustoiminnassa mukana olevien ohjaajien käsitys asiakkaidensa kyvyistä selkiytyy sirkuksen myötä, ja sirkusharjoituksilla on useiden asiakkaiden kohdalla myös ainakin jossain määrin keskittymiskykyä parantavaa ja hoitoa helpottavaa vaikutusta.

Tutkimuksen perusteella sosiaalinen sirkustoiminta on kytkettävissä sosiaalisen kuntoutuksen palvelukenttään ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Sosiaalinen sirkus tuottaa hyviä kokemuksia ryhmässä toimimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta myönteisessä ilmapiirissä. Sosiaalisessa sirkuksessa mahdollistetaan epäonnistuminen ilman kasvojen menetystä ja huonommuuden kokemusta, sillä toiminnassa jokainen väistämättä epäonnistuu välillä. Tämä luo toimintaan välittömyyden ilmapiiriä ja mahdollistaa hyväksytyksi tuleminen kokemuksen. Toistuva harjoittelu lisää oppimisen mahdollisuuksia ja oppiminen tuottaa onnistumisen elämyksiä. Näin sosiaalisessa sirkuksessa rakentuu itseään ruokkiva onnistumisen kehä.

1. SIRKUSTOIMINNASTA HYVINVOINTIVAIKUTUKSIA

Sosiaalisesta sirkuksesta aiheutuu osallistujille monenlaista hyvää. Vaikuttava sirkus -hankkeen aikana vuosina 2012–2013 toteutettiin tutkimus sosiaalisen sirkustoiminnan vaikutuksista. Tutkimusta varten kerättiin tietoa haastatteluilla ja kyselyillä sirkustoimintaan osallistuneilta sekä heidän parissaan työskenteleviltä opettajilta, ohjaajilta, hoitajilta ja asiantuntijoilta. Kyselyihin vastasi kaikkiaan 164 henkilöä ja tutkijoiden tekemiin haastatteluihin osallistui lähes 50 henkilöä. Lisäksi sirkusohjaajat tekivät useita haastatteluja, joista tehtyjä nauhoituksia ja muistiinpanoja on hyödynnetty tutkimusanalysissä.

Sekä kyselyjen että haastattelujen tulokset osoittavat, että sosiaalisesta sirkuksesta seuraa niin sosiaalisia, psyykkisiä kuin fyysisiäkin vaikutuksia. Tutkimuksen mukaan sirkuksella on arkielämää rikastuttava, siihen vaihtelua ja virkistystä tuova merkitys useimpien sirkukseen osallistuneiden kohdalla erilaisissa kohderyhmissä vauvasta vaariin. Se sopii hyvin monille erityisryhmille, kuten kehitysvammaisille, mielenterveyskuntoutujille ja lastensuojelun asiakasperheille.

Sirkustoiminta on monien osallistujien mielestä antoisaa ja siitä on saatu hyviä kokemuksia. Sirkuksessa kokeillaan ja opetellaan ennen kokemattomia, haasteellisia, hauskoja ja mielenkiintoisia temppejuja. Huomio keskitetään oman kehon ja välineiden hallintaan, tasapainoon ja liikkeeseen. Keskittynyt harjoittelu tuottaa onnistumisen elämyksiä. Ilmapiiri on kannustava ja sallii epäonnistumiset, sillä jokainen epäonnistuu jossain kohdin ja vain yrittämällä voi oppia uutta. Yhdessä tekeminen kohottaa yhteishenkeä. Esiintyminen on tärkeä osa sirkusta, sillä täytyyhän uusia taitoja näyttää toisillekin. Myönteiset esiintymiskokemukset lisäävät osallistujien rohkeutta esiintyä.

Sirkuksesta saaduilla kokemuksilla on vaikutusta myös muuhun elämään, sillä monia sirkuksessa saatuja oppeja voidaan soveltaa sen ulkopuolella. Sirkuksen tuoma esiintymisrohkeus auttaa itsensä ilmaisemisessa ja helpottaa esillä olemista muulloinkin. Taitojen karttuminen ja uuden oppiminen vahvistaa itsetuntoa. Oman vuoron odottaminen sirkuksessa kasvattaa kärsivällisyyttä ja parantaa kykyä ottaa huomioon toisia. Tutkimuksen mukaan sirkuksella on selkeästi myönteistä vaikutusta näihin asioihin.

Sirkustoiminnan vaikutusten kauaskantoisuutta ei voida osoittaa kerätyn tutkimustiedon pohjalta. Esimerkiksi joustavan opetuksen oppilasryhmä voi sirkustunnin aikana keskittyä sirkusharjoituksiin ja unohtaa toisilleen naljailemisen. Sirkuksessa harjoitellaan myös toisiin luottamista, heittäydytään toisten käsivarsille ja huomataan, että ne kannattelevat. Ryhmähenki kohenee, mutta nuoret ovat myös kokeneet, että melko pian sirkustuokioiden jälkeen he palaavat taas vanhoihin tottumuksiin ja käyttäytymismalleihin.

Sirkuksessa erityistä on sen monipuolisuus. Siihen pystytään vetämään mukaan erilaisia ihmisiä ja jokainen voi löytää siitä oman juttunsa, niin halutessaan. Osallistujalla täytyy kuitenkin olla motivaatiota ja uskallusta heittäytyä sirkustemppeihin. Yleensä sirkus tempaa mukaansa muuttaman harjoituskerran myötä, mutta aivan jokainen nuori ei siihen lämpene – kaikille kavereille ei viitsitä tunnustaa, että sirkuksessa on mukavaa.

Mikä tekee sirkusopetuksesta onnistunutta? Tutkimusaineiston perusteella keskeisiä tekijöitä on ensiksikin se, että sirkus tarjoaa mielekästä ja mukavaa yhdessä tekemistä muiden kanssa. Toiseksi sirkus tarjoaa monipuolisesti erilaisia toimintamahdollisuuksia, jolloin kuka tahansa voi löytää siitä itselleen sopivaa tekemistä, eikä kenenkään tarvitse istua tyhjän panttina. Kenenkään ei myöskään tarvitse tuntea huonommuutta epäonnistumisten vuoksi, sillä muutkin tekevät virheitä jossain vaiheessa. Kolmanneksi sirkuksessa yhdistyvät hyvin fyysinen liikunta ja kulttuuri, joten se tarjoaa monipuolisen alustan itsensä toteuttamiseen. Näiden kahden eri puolen yhdistely tekee sirkuksesta muista harrastuksista poikkeavan lajin, jonka tyyppistä ei juurikaan muualla ole. Neljänneksi ammattitaitoiset, tasapuolisesti eri osallistujia mukaansa vetävät, sirkuksesta aidosti innostuneet ja kannustavat sirkusohjaajat ovat onnistuneen toiminnan keskeinen tae.

Tämän tutkimuksen luvussa 2 käsitellään sirkustoimintaa lasten ja nuorten näkökulmasta. Luvun avaa nykyään paljon esillä ollut nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Sosiaalista sirkusta voidaan käyttää erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten avuksi. Luvussa pohditaan sirkustoiminnan ja syrjäytymisen ehkäisyn mahdollisia yhteyksiä. Luvun 3 kohteena on perhe- ja vauvasirkustoiminta. Luvussa käsitellään, millaisia tuloksia saadaan, kun koko perhe pääsee yhdessä harrastamaan. Luvussa 4 tarkastellaan, millaisia vaikutuksia vanhukset ovat saaneet toiminnasta. Luvuissa 5 ja 6 käsitellään kahta erityisryhmää: ensimmäisessä sirkuksen vaikutuksia näkövammaisiin lapsiin ja jälkimmäisessä kehitysvammaisiin nuoriin.

Taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvointi- ja terveysvaikutukset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää sirkustoiminnan vaikutuksia koettuun hyvinvointiin. Vaikutuksia on kysytty osallistujilta itseltään, mutta myös heidän ohjaajiltaan, opettajiltaan tai vanhemmiltaan. Saadut tulokset sosiaalisen sirkustoiminnan vaikutuksista ovat yhdenmukaisia muun tutkimustiedon kanssa.

Valtioneuvoston Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ohjelman (2010–2014) tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kulttuurin ja taiteen keinoin sekä osallisuuden lisääminen yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla. Ohjelman taustamuistiossa Hanna-Liisa Liikanen ja tutkijaryhmä toteavat, että kulttuurilla ja taiteella on vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Päätelmä perustuu useisiin, seuraavassa esitettyihin kotimaisiin ja kansainvälisiin tutkimuksiin.¹

Tutkimuksissa kulttuuri- ja taidetoiminnan on havaittu rikastuttavan lasten ja nuorten arkielämän kokemuksia ja kanssakäymistä. Kulttuuri tukee lasten ja nuorten oppimista, hyvinvointia ja terveyttä. Yli 65-vuotiaiden yhteisöllisillä kulttuuriharrastuksilla on havaittu olevan vaikutuksia sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen. Verrokkiryhmään verrattuna kulttuuria harrastaneet kokivat itsensä terveemmiksi ja vähemmän yksinäisiksi, lisäksi yleisiä terveyteen liittyviä ongelmia oli vähemmän.²

Tutkimukset osoittavat, että kulttuuriharrastusten sosiaalisuus, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne lisäävät ihmisen hyvinvointia ja lisäävät odotettua elinaikaa. Yhdessä tekeminen vaikuttaa terveyteen yksin tekemistä myönteisemmin.³ Osallistuminen taiteen tekemiseen saa ihmiset voimaan paremmin ja tuntemaan itsensä onnellisemmiksi ja terveemmiksi. Kulttuuriharrastuksen myötä löydetään ystäviä ja monet aktivoituvat myös itsenäisesti etsimään uusia kokemuksia ja asettamaan tavoitteita elämälleen. Osallistuminen taiteen tekemisen prosessiin koetaan tärkeämmäksi kuin itse taide.⁴

Tutkimusten mukaan taiteen harrastaminen vähentää verenpainetta, stressiä sekä kivun ja psyykkisten oireiden kokemuksia. Taiteella on myönteisiä vaikutuksia myös muistihäiriöisten ihmisten hoitoon sekä kommunikaatiokyvyn paranemiseen.⁵ Kulttuurin ja terveyden välisen yhteyden tarkastelussa ei ole kuitenkaan aivan selkeää, mikä on syy ja mikä seuraus: hyvä terveys voikin olla edellytys rikkaalle kulttuurielämälle, ja kulttuuriharrastukset sopeutetaan oman terveydentilan mukaan.⁶ On huomioitava, että kulttuurin harrastamisen ja hyvinvoinnin lisääntymisen välisen yhteyden todentaminen on hankalaa.

1 Liikanen, Hanna-Liisa (2010). Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1, sivut 59–65.

2 Cohen, G. D., Perlstein, S., Chapline, J., Kelly, J., Firth, K. M. & Simmens, S. (2006): The Impact of Professionally Conducted Cultural Programs on the Physical Health, Mental Health, and Social Functioning of Older Adults. *The Gerontologist* 46:6, 726–734. Ref. Nummelin, Satu (2011). Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä terveyttä. Turun kaupungin kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö. Tutkimuskatsauksia 1/2011.

3 Hyypä, Markku (2013). Kulttuuri pidentää ikää. Kustannus Oy Duodecim.

4 Matarasso, François (1997). Use or Ornament? The Social Impact of Participation in the Arts. *Comedia*. Verkkojulkaisu

5 Staricoff, Rosalia (2004). Arts in Health: A Review of the Medical Literature. Verkkojulkaisu

6 Kultur – En Del av ett Hälsosamt Liv? Kulturrådets skriftserie 2008:4. Verkkojulkaisu

2. LAPSET JA NUORET

Sirkustoiminta tuottaa lapsille ja nuorille hyviä elämäkokemuksia sekä tukee heidän henkistä hyvinvointiaan. Lapset ja nuoret ovat valtaosin nauttineet sirkusharrastuksesta. Sirkus on ollut innostavaa ja iloa tuottavaa. Se on tarjonnut yhteistä hauskanpitoa ja lisännyt sosiaalista vuorovaikutusta. Toiminta on kohottanut monien mielialaa ja lisännyt rauhallisuutta. Sirkuksessa uskaltaaan tehdä virheitä ja uuden oppiminen on innostavaa.

Sosiaalinen sirkus tukee myös lasten ja nuorten ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä. Lapset ja nuoret ovat saaneet sirkuksesta esiintymisvarmuutta ja rohkeutta. Koululuokan ryhmähenki on parantunut sirkuksen myötä. Osan kohdalla on opittu ymmärtämään erilaisuutta ja tietämys itsestä on lisääntynyt. Sirkuksen avulla on myös saatu lisää itseluottamusta. Onnistumisen kokemukset ovat lisääntyneet ja sirkuksen kannustavassa ilmapiirissä siedetään paremmin myös epäonnistumista kuin yleensä arjessa.

Sirkuksella saadaan vain vähäisiä vaikutuksia silloin, kun yksilöllä ei ole motivaatiota yrittää. Ilman halua ei synny tuloksia. Myös merkitys perheen vuorovaikutuksen lisääntymiseen on melko vähäinen, mikäli nuoren lisäksi muut perheenjäsenet eivät ole osallistuneet sirkukseen.

Sosiaalista sirkusta on järjestetty erilaisissa lasten ja nuorten erityisryhmissä, joissa on keskimääräistä suurempi syrjäytymisen riski. Nuoren sosiaaliset tai kognitiiviset taidot eivät välttämättä anna riittäviä valmiuksia työhön tai opiskeluun. Elämänhallinnan puutteet ja yhteiskunnallisen osallisuuden rajautuminen voivat johtaa siihen, että nuori syrjäytyy yhteisöstään ja yhteiskunnasta. Sosiaalisella sirkuksella on monia hyvinvointia tukevia vaikutuksia, joten syrjäytymisen teemaa on perusteltua tarkastella tässä yhteydessä lähemmin.

2.1. Sirkusta syrjäytymisvaarassa oleville nuorille

Syrjäytymisestä

Syrjäytyneitä nuoria on arviolta yli 50 000 eli noin 5 prosenttia 15–29-vuotiaiden ikäluokasta. Syrjäytyneiksi määritellään ne nuoret, jotka eivät ole töissä eivätkä opiskelemissa ja joilta puuttuu peruskoulun jälkeinen koulutus. On huomattavaa, että peräti kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä on

nuoria miehiä. Lisäksi maahanmuuttajatausta kytkeytyy huomattavaan syrjäytymisriskiin.⁷ Syrjäytymiseen liittyvät kiinteästi psyykkiset ongelmat: joka ikinen päivä jää keskimäärin viisi alle 30-vuotiaasta nuorta työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveysongelmien takia.

Syrjäytymisen yhteiskunnallisia kustannuksia on hankala laskea, mutta syrjäytymisen elinikäiseksi kokonaiskustannuksiksi on arvioitu 1,1 miljoonaa euroa⁸, tai jopa 1,8 miljoonaa euroa⁹ per henkilö. Tämänsuuntaiset kustannukset syntyvät, mikäli syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan työiän. Yksi syrjäytynyt nuori tulee maksamaan yhteiskunnalle tulonsiirtoina ja saamatta jääneinä verotuloina vuositasolla lähes 30 000 euroa. Taluspaine pakottaa esimerkiksi monet kunnat leikkaamaan ennaltaehkäisevästä työstä, ja tällä saattaa olla tulevaisuudessa kalliit seuraukset.

Syrjäytyminen on aina myös yksilöllinen tragedia, jossa nuori ajautuu pois opintojen, työn ja sosiaalisten verkostojen luota. Syrjäytyneen nuoren ongelmilla on myös tapana kasaantua. Sosiaalisten verkostojen puute ja koulutuksen vähäisyys lisäävät ulkopuolisuutta ja heikentävät taloudellista tilannetta. Syrjäytyminen saattaa lisätä myös väkivaltakäyttäytymistä, päihteiden käyttöä ja rikollisuutta. Syrjäytynyt ajautuu jatkuvasti kauemmaksi yhteiskunnan palveluista, tukirakenteista ja verkostoista.

Teemaan liittyen keskeinen kysymys kuuluu: voiko sosiaalinen sirkus ehkäistä syrjäytymistä? Selkeitä havaintoja sosiaalisen sirkuksen mahdollisista syrjäytymistä ehkäisevistä vaikutuksista on olemassa. Sirkus muun muassa lisää osallistujien ryhmähenkeä, itseluottamusta ja sosiaalisia verkostoja, eli juuri niitä asioita, jotka ovat nyky-yhteiskunnassa erittäin tärkeitä. Jos sosiaalista sirkusta järjestetään riskiryhmille, voivat vaikutukset olla tulevaisuudessa huomattavia. Yhden näkökulman tähän teemaan voi saada seuraavasta lainauksesta, jonka eräs nuori lähetti omaehtoisesti sirkusohjaajalleen.

”Sirkus on mahtava esimerkki siitä mikä auttaa syrjäytyneitä nuoria tarttumaan kiinni jostain, mistä pitää! Se myös auttaa TODELLA paljon yhteisöllisyydessä, jota me jokainen tässä maailmassa tarvitsemme. En edelleenkään näe tai koe sirkuksessa negatiivisia vaikutuksia. Odotan innolla seuraavaa kertaa! Ohjaajat ovat mahtavia, ymmärtäväisiä, pirteitä, vaikuttavia, osaavia ja ihania! Eilen, kun menin sirkukselle, mulla oli todella paha olla henkilökohtaisten syiden takia. Huomasin eilen, että mussa oikeesti tapahtuu jotain sirkuskerran aikana. Yllätyin siis täysin sen vaikutuksesta, koska mieleni oli mitä hienoin sirkuskerran lopussa. Sirkus on pirteä, hieno, vaikuttava, mukava, mukaansatempaava, positiivinen, luottamuskellinen, upea sekä kaikkea muuta hyvää! Sirkuksessa tuntee ONNISTUMISEN TUNTEEN! Tuntee, kuinka iloisuus valtaa mielen ja kehon. Toivon todella, että sirkus saa jatkaa vielä pitkään, koska siinä syntyy LUOTTAMUS.”

7 Myrskylä, Pekka (2012). Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi.

8 Valtiontalouden tarkastusvirasto (2007). Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007.

9 Leinonen, Tuomas (2012). Nuorten koulutuksen keskeyttäminen ja sen hinta. Verkkojulkaisu.

Sirkus on mahdollista kytkeä osaksi sosiaalisen kuntoutuksen palveluita, sillä se vaikuttaa myönteisesti useisiin ihmisen elämänhallinnan osa-alueisiin, kuten taitoon toimia ryhmässä, rohkeuteen kokeilla uusia asioita ja tarttua haasteisiin sekä itseluottamukseen omista onnistumisista. Sosiaalinen kuntoutuminen tulee nähdä prosessina, jossa pala palalta rakennetaan ihmisen edellytyksiä toimia aktiivisena kansalaisena ja toteuttaa itseään yhteiskunnan jäsenenä. Tässä ei ole olemassa yhtä oikeaa polkua, vaan sosiaalisen kuntoutumisen edellytyksiä voidaan rakentaa asiakaskohtaisesti monin eri tavoin ja erilaisten sosiaalisesti kuntouttavien yksilöohjauksen ja ryhmäpalveluiden keinoin. Sosiaalisen kuntoutumisen tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen, yksilön itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien laajeneminen sekä yhteiskunnallinen osallisuus. Parhaimmillaan yksilön sosiaalisen kuntoutumisen polku etenee aina kouluttautumiseen ja työelämäsosialisuuteen asti.¹⁰

Tämän tutkimuksen mukaan voidaan todeta, että sosiaalinen sirkus tarjoaa monia hyviä välineitä sosiaaliseen kuntoutukseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn, sillä se vastaa yhtäaikaaisesti asiakkaiden moniin eri tarpeisiin:

1. Sosiaalinen sirkus tuottaa hyviä kokemuksia ryhmässä toimimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta myönteisessä ilmapiirissä.
2. Sosiaalisessa sirkuksessa mahdollistetaan epäonnistuminen ilman kasvojen menetystä ja huonommuuden kokemusta, sillä toiminnassa jokainen väistämättä epäonnistuu välillä. Tämä luo toimintaan välittömyyden ilmapiiriä ja mahdollistaa hyväksytyksi tulemisen kokemuksen.
3. Ryhmässä vallitseva välitön ilmapiiri ja ammattitaitoisen sirkusohjaajan kannustava ohjaustyö kehittävät osallistujien sinnikkyyttä ja mahdollistavat toistuvan uudelleen yrittämisen. Toistuva harjoittelu lisää oppimisen mahdollisuuksia ja oppiminen tuottaa onnistumisen elämyksiä. Näin sosiaalisessa sirkuksessa rakentuu itseään ruokkiva onnistumisen kehä.
4. Sirkus tarjoaa monipuolisesti erilaisia ja eritasoisia harjoitteita ja temppuja, joista jokainen voi löytää itselleen sopivia.
5. Sirkustempot ovat näyttäviä ja tuottavat esteettisiä elämyksiä. Osallistujien harjoittelumotivaatiota lisää se, että esteettisten, rohkeutta ja taitoa vaativien temppujen taitaja saa helposti osaamisestaan ja taidonnäytteistään ansaittua positiivista huomiota ja sosiaalista arvostusta.

Seuraavassa käsitellään sirkusta harrastaneiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kokemuksia. Nuoria on niin pajakoulusta, joustavan perusopetuksen ryhmästä, erityisluokalta kuin kuntouttavasta koulutuksestakin.

10 Kesä, Mikko & Kinnunen, Riitta & Ala-Kauhaluoma, Mika & Laiho, Anna & Müller, Jan-Erik & Joutsen, Minna (2013). Sosiaalisen kuntoutuksen selvitystyö. Tampereen kaupunki, Työllisyysdenhoidon palveluyksikkö.

Nuorten pajaluokka

Käsi- ja taidepainotteisessa pajaluokassa¹¹ olevilla 8–9-luokkalaisilla nuorilla on muun muassa käytösongelmia ja Asperger-diagnooseja. He ovat yleensä impulsiivisia, eivätkä jaksaa keskittyä pitkään, mutta sirkukseen he ovat jaksaneet keskittyä ja ovat suhtautuneet sirkustoimintaan hyvin positiivisesti. Nuoret ovat testanneet sellaisia lajeja, joita he eivät muuten olisi päässeet kokeilemaan. Myös heidän käsityksensä sirkuksesta on laajentunut. Sirkus sopii kaikille oppilaille, ja siellä on mahdollista kehittää laajasti erilaisia taitoja. Esimerkiksi liikuntarajoitteisuus ei ole este sirkuksen harrastamiselle.

Sirkustoiminnan olennaisimmat vaikutukset näkyvät nuorten sosiaalisessa kehityksessä. Opettajan sanojen mukaan pajaluokan yhteishenki oli tammikuussa heikko, mutta kevättä kohti se on parantunut huomattavasti. Yhdessä tekeminen on lisännyt ryhmähenkeä. Opettajan mukaan sirkus on ollut yksi tekijä tässä positiivisessa kehityksessä.

Sirkuksella on positiivisia vaikutuksia erityisesti siksi, että nuoret havaitsevat jokaisen olevan hyvä jossakin. Jokaiselle löytyy omantasoista tekemistä, ja nuorille on asetettu erilaisia henkilökohtaisia tavoitteita. Sirkuksessa nuoret huomaavat konkreettisesti, että kaikki ovat erilaisia.

Kenelläkään eivät kaikki asiat mene täysin putkeen, joten itsetunto paranee, kun huomataan, että kaikki tekevät virheitä. Kukaan ei vähättele ja arvostele toisia siksi, että mielestään hallitsisi kaikki lajit. Sirkus opettaa myös tietynlaista nöyryyttä. Oppilaiden itseluottamus on ehdottomasti kasvanut. Opettaja on ollut yllättynyt siitä, miten rohkeasti nuoret ovat lähteneet kokeilemaan eri välineitä ja temppejuja. Nuoret ovat alkaneet uskoa selkeästi enemmän itseensä, eikä mokamisesta ole tehty numeroa. Päinvastoin, sirkuksessa nuoret kannustavat toisiaan.

Mielialaan sirkus vaikuttaa jossain määrin: positiivisia vaikutuksia tulee erityisesti onnistuneiden suoritusten kautta. Osa mielialavaikutuksista saattaa olla pidempiaikaisiakin. Keskittymiskykyyn sirkuksella saattaa olla joitakin vaikutuksia, tosin se vaatii pitkäjänteistä työtä. Sirkus on yksi palanen kokonaisuudessa kohti parempaa keskittymiskykyä.

Sirkustoiminnan vaikutukset eivät ole niinkään fyysisiä, mutta sirkus on lisännyt positiivista suhtautumista liikuntaan. Osa oppilaista on käynyt enemmän lenkillä ja ylipäätään positiivinen suhtautuminen liikkumiseen on lisääntynyt.

Erityisesti opettajan mieleen sirkuksesta on jäänyt se, kun oppilaat pyysivät häntä kuvaamaan

11 Pajakoulutus on käytännönläheinen paikka suorittaa peruskoulu- tai ammatillinen tutkinto. Luokamuotoinen pajakoulu toimii usein työpajan tiloissa.

omia sirkustemppejujaan. Kamera on ollut oppilaille aiemmin kirasana, mutta sirkustunnilla on pyydetty opettajaa ottamaan kuva nuorten tasapainotempusta. Kuvia on laitettu esimerkiksi omille nettisivuille.

Oppilaat mainitsevat mukavimmiksi asioiksi sirkuksessa vanteella, kankaalla ja trampoliinilla harjoittelemisen. Yhden oppilaan mielestä parasta on ollut huomata, että hän voi oppia ja kokeilla asioita, joita ei ole ennen uskaltanut tehdä. Sirkuksessa oppiminen vaatii tarkkaa keskittymistä ja aivan kaikki lajit eivät jokaisella suju; yksipyöräisellä ajaminen on ollut liian vaikeaa, jongleeraus ei välttämättä kiinnostanut ja nuoralla on vaikea pysyä.

Joustavan perusopetuksen ryhmä

Sirkustoiminnan myötä on ollut havaittavissa positiivisia muutoksia JOPO-luokan¹² oppilaiden sosiaalisuudessa. Opettajan mukaan oppilaat ovat lähentyneet toisiaan sirkustoiminnan myötä ja sosiaalisia kontakteja luokan sisällä on tullut lisää. Myös toisten huomioon ottaminen on kehittynyt. Nuorten mielestä sirkuksessa tärkeintä on se, että pääsee kokeilemaan välineitä, opettajat puolestaan korostavat ryhmäytymisen merkitystä.

Oppilaiden mielestä sirkus tuo vaihtelua normaaliin rutiiniin, eikä sitä voi verrata liikuntatunteihin. Ulkopuoliset sirkusohjaajat mahdollistavat sen, että myös opettajat saavat heittäytyä mukaan toimintaan ja samalla myös rentoutua, sillä sirkustunnilla he eivät ole auktoriteettiasemassa oppilaisiin nähden. Opettajat ovat oppineet tuntemaan oppilaita paremmin sirkuksen myötä. Oppilaat puolestaan ovat havainneet, että opettajatkin ovat ihan tavallisia ihmisiä. Oppilaat eivät aluksi olleet innostuneita sirkuksesta siitä kuultuaan, mutta se osoittautuikin paljon odotettua mukavammaksi.

Opettajan arvioiden mukaan oppilaiden mieliala kohenee usein sirkustunnilla. Erityisesti rohkeus on lisääntynyt. Nuoret ovat saaneet esiintymiskokemusta ja -rohkeutta sekä uskallusta heittäytyä. Kaikkia lajeja kokeillaan rohkeasti, eikä mokaamisen pelkoa ole havaittavissa.

Oppilaat ovat pitäneet sirkusta mukavana vaihteluna koulun penkillä istumiselle. Sirkustunneilla on rento ja hyvä tunnelma. Sirkuksessa nuoret keskittyvät harjoitteluun, mikä vähentää riitaisuutta. Vastahankaisuutta ei ole, vaan oppilaat lähtevät harjoituksiin mielellään mukaan. Erityisen mukavaksi sirkuksessa oppilaat näkevät osallistujien vapauden vaikuttaa itse siihen, mitä he tekevät.

12 Joustava perusopetus on suunnattu oppilaille, jotka ovat vaarassa jäädä ilman perusopetuksen päättötodistusta. Sen avulla pyritään ehkäisemään toisen asteen koulutuksesta pois jäämistä ja koulutuksen keskeyttämistä. Opetuksessa käytetään yksilöllisiä, nuorten erilaisia tarpeita huomioivia toimintatapoja.

Oulun Tähtisirkus, Katja Pikkarainen

Nuorten suusta: Mikä sirkuksessa on parasta?

- Varmaan se, että itse saadaan vaikuttaa, huomioidaan meidän mielipiteitä, ei tehdä listaa, mitä pitää tehdä. Ohjaajat ovat oikeasti innostuneita. Mun motivaatioon vaikuttaa, jos opettaja on vaan, että joo. Se vaikuttaa aika paljon, mitä suostutaan tekemään.
- Saa itse vaikuttaa asioihin.
- Rento meininki.
- Tehdään yhdessä juttuja luokan kesken. Ei ole kertaakaan tullut huutoa ja riitaa.
- On aina jotain tekemistä, saa mennä, tehdä ja hyppiä, koulussa muuten vaan istutaan paikalla. Kaivataan tuollaista riehumista, että saa purkaa energiaa. Muuten se purkautuisi huonommalla tavalla.
- Kun siellä toivoo jotain, niin saa tehdä sitä. Rumpujakin voi kokeilla luultavasti.
- Siellä tehdään esim. luottamusleikki. Yksi kaatuilee ja toiset ottaa kiinni. Sirkuskoulussa ei tule naljailua. Koululuokassa huudetaan ja kiroillaan.
- Siellä jokainen keskittyy omaan juttuunsa, on monesta kiinnostavaa tehdä, silloin tulee vähemmän riitaa.

Oppilaat suosittelisivat sirkusta muillekin. Sirkuksen omat tilat nähdään parhaaksi sirkuksen harrastamispaikaksi, koska siellä on monipuolisemmin erilaisia välineitä. Koulussa sirkusta saisi nuorten mielestä olla enemmänkin, tosin yksi oppilas epäili, tuntuisiko se sitten enää niin erityiseltä ja vaihtelua tuovalta.

Nuorten erityisluokka

Erityisluokan nuorilla on monenlaisia diagnooseja, mutta yhdistävä tekijä heillä on haasteellinen 14–17 vuoden murrosiän vaihe. Opettajan kokemuksen mukaan ryhmän nuorten opiskelumotiivaatio on yleisesti melko heikko. Osittain se näkyy myös sirkustunnilla: ilman kunnan yritystä on vaikea saada oppimistuloksia. Erityisluokan opettaja oli odottanut, että nuorten taidot olisivat karttuneet enemmän sirkusharjoituksissa, mutta nuorilta puuttuu edelleen pitkäjänteisyyttä ja kunnianhimoa. Sirkus on kuitenkin pääosin vastannut opettajan odotuksiin, ja hänellä on halua jatkaa sirkustoimintaa erityisluokan kanssa edelleen. Hän näkee, että ryhmän tavoitteet eivät olekaan olleet sirkustaitojen oppimisessa, vaan keskeistä on ollut uusien asioiden kokeileminen ja tekeminen.

Sirkus on ollut luokalle selkeästi oma ainutlaatuinen maailmansa. Yleensä sirkustunnilta lähtiessä nuorten mieliala on positiivinen, mutta hyvä mieli ei välttämättä kestä pitkään. Sirkusympäristö on tullut tutuksi ja turvalliseksi, ja se synnyttää positiivisia mielikuvia.

Sirkuksessa nuoret oivaltavat, että he ovat erilaisia, ja sitä kautta opitaan myös ymmärtämään erilaisuutta. Nuoren mahdollinen ylimielisyys vähenee viimeistään siinä vaiheessa, kun paikalla on kavereita, jotka osaavat tehdä temppuja paremmin. Koviksena itseään pitävä nuori saattaa sirkuksessa huomata, että hän ei uskallakaan kiivetä köyttä pitkin.

Nuoret suhtautuvat sirkukseen osin varauksellisesti. Toisille sirkus on mukavaa toimintaa, jossa saa tehdä, mitä haluaa. Toisille se on hieman tylsää ja mieluummin tehtäisiin vaikkapa puukäsitöitä. Mutta nuoret ovat saaneet sirkuksesta myös hyviä kokemuksia:

”Sirkuksen päätösesitykset on olleet parhaita, kun on saanut näyttää taitonsa. On hyvä näyttää muillekin. Se tuntuu sisimmässä parhaimmalta asialta, kun toiset näkee, mitä on oppinut. Mä en voi sille mitään, että se on niin hienoa, kun saa näyttää toisille. Aluksi kun jännittää pimennossa, esityksessä pystyy tekemään vaikeita temppuja, ne menee täysin nappiin. Jännitys kuuluu siihen asiaan, ei voi esiintyä kunnolla, jos ei vähän jännitä.”

”Aina temppujen harjoittelu on ollut mukavaa, on huumoria erilaisissa tilanteissa.”

”Se on hauskaa, kun toinen on kertonut osaavansa kaikkia sirkustemppuja, mutta sitten kun se tekee, epäonnistuukin ja taas itse olenkin onnistunut siinä.”

Erään nuoren kokemuksia

Parasta sirkuksessa on yhdessä harjoittelemisen ja onnistumisen hetki. Siellä saa kokeilla erilaisia lajeja ja jokaiselle on omat perusjutut, joita harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan. Täällä tehdään ja työstetään paljon. Tavallisesti koululiikunnassa on meno yksipuolisempaa ja rajatumpaa – sielläkin olisi hyvä kokeilla sirkusta. Peruskoululiikunnassa voi jäädä toisten jalkoihin esimerkiksi futiksessa, jos ei ole sitä itse aikaisemmin harrastanut. Täällä sirkuksessa on kaikki enemmän samalla viivalla. Ketään ei syrjitä täällä. Sirkuksessa voi tehdä alussa melko yksinkertaisiakin temppuja. Siitä saa itsevarmuutta eteenpäin.

On motivoiva asia, kun haluaa ehtiä ajoissa sirkukseen. Olisi aina mukava tulla ja olla mukana kaikessa sirkusopetuksessa. Sirkus tuo vaihtelua ja piristää. Meillä on pajaluokassa muitakin projekteja, mutta parhaimpia juttuja on tämä sirkus. Me voidaan muiden oppilaiden kesken jutella näistä samoista asioista ja katsoa toistemme kehittymistä.

Alussa käytiin eri lajeja yhdessä läpi. Niistä kun tuli kokemusta, niin sai päättää, mikä on oma juttu. Olen hyvin oppinut ja päässyt tähän kiinni. Minulla on mielenkiintoa tähän. Tämä sirkus on laji, joka luo luottamusta siihen, että jaksaa ja että on motivaatiota yrittää enemmän.

Nuorten vastauksia kysymykseen, mitä muuta he ovat harrastaneet ja miten sirkus eroaa näistä:

- Harrastan kotona tietokoneella pelaamista, sirkus on enemmän liikunnallista.
- Sirkuksessa on enemmän kädentaitoja ja uusien asioiden oppimista.
- Harrastan tanssipeliä, sirkus on fyysisesti kevyempää.
- Harrastan liikuntaa, sirkus on fyysisesti kevyempää, mutta taitoo tarvii enemmän.
- Olen vapaa-ajalla pääasiassa kotona koneella, sirkuksessa tehdään osan aikaa ryhmässä juttuja.
- Harrastan kirjoittamista ja räppäämistä, sirkus on fyysisempää.
- Harrastan musiikkia, taidetta, tanssimista, piirtämistä, runoutta, valokuvaamista, sirkus on fyysisempää ja enemmän esiintymistä.
- Paljon liikunnallisempaa kuin muut harrastukset.
- En harrasta kovinkaan usein liikuntaa paitsi uimista. Sirkuksessa pitäis harjotella kehon motoriikkaa ja mä inhoon sitä, en opi temppuja ikinä.
- Olen harrastanut jääkiekkoa ja jalkapalloa, sirkus on enemmänkin yksilölaji kuin jalkkis ja jääkiekko.
- Oon harrastanu pitkään mm. tanssia, sirkus on paljon vapaampaa ja mukavampaa.

Kuntouttava koulutus

Kuntouttavassa koulutuksessa mukana olevien nuorten taustat saattavat olla hyvin moninaisia. Nuorilla saattaa olla Asperger-diagnoosi, ADHD, psyykkisiä häiriöitä, käyttäytymishäiriöitä ja usein myös monen häiriön yhdistelmiä. Ohjaajien mielestä sirkus on hyödyllistä näille nuorille, ja sitä halutaan ehdottomasti jatkaa myös lähitulevaisuudessa. Sirkustoiminta ei niinkään vaikuta fyysisesti, vaan vaikutukset ovat pääosin psyykkisiä ja sosiaalisia. Sirkuksen myötä nuorten itsetuottamus on kasvanut ja vuorovaikutus lisääntynyt. Toiminta on hyödyllistä, koska se on vahvistanut itsetuntoa, lisännyt uusia taitoja ja tuonut onnistumisen kokemuksia.

Sirkustoiminta hyödyttää erityisesti heitä, joilla on halu kokeilla uutta, ja jotka eivät pelkää epäonnistua. Vähiten vaikutuksia on heihin, joilla on lähtökohtaisesti vaikea ylittää omaa mukavuus-alueitaan.

2.2. Sirkusta lapsille

Alakoululaisille suunnatun kyselyn perusteella lasten sirkusharrastukseen mahtuu hymyä. Sirkus tekee iloiseksi ja siellä on mukava liikkua. Melko moni lapsi on vastausten perusteella alkanut sirkuksen myötä liikkua enemmän. Sirkus saa pienemminkin harrastajan keskittymään harjoittelemiseen. Lähes jokainen lapsi kokee, että sirkuksessa on lupa myös epäonnistua, eikä se haittaa. Moni lapsi kokee tulleen sirkustoiminnan myötä rohkeammaksi. Lähes jokainen sanoo oppineensa uusia taitoja. Joskus lapsi saattaa saada jopa kehuja kavereiden suusta, mikä tuntuu hyvältä. Yli puolet alakouluikäisten koululaisryhmien lapsista toivoisi sirkustoiminnan jatkuvan. Muutama on hieman epäileväinen ja vastaa varoen, että *"ehkä sitä voisi harrastaakin."*

Sosiaalista sirkusta on järjestetty esimerkiksi pienryhmäluokan ykkös- ja kakkosluokkalaisille lapsille, joilla on muun muassa tarkkaavaisuushäiriöitä. Pienryhmäluokan oppilaille on tarjolla paljon muutakin toimintaa, joten on hyvin vaikeaa eritellä, mitkä vaikutukset johtuvat juuri sirkuksesta. Sirkuksen ansioksi voidaan tosin melko selkeästi laittaa ryhmädynamiikan kehittyminen. Koululaiset ovat oppineet kannustamaan toisiaan, ja sirkuksen seurauksena he pystyvät näkemään hyvää muissa koululaisissa. Sirkuksessa saa myös olla kömpelö. Havaitut vaikutukset ovat usein tällaisia pieniä, mutta merkittäviä asioita.

Opettaja ei ole sirkuksessa opettajan roolissa, vaan mukana itse sirkustoiminnassa. Tämä on tehnyt hyvää opettajan ja oppilaiden väliselle vuorovaikutukselle. Sirkuksessa on hyvää se, että siellä kaikki epäonnistuvat joskus, jonka jälkeen pitää harjoitella lisää. Tämä on hyvä malli myös kouluun. Sirkuksessa lapset oppivat sietämään epäonnistumista, sillä sirkuksessa epäonnistuminen tulee tavallaan leikin varjolla. Koulutunnilla opettaja on saattanut aika ajoin ottaa esiin sen, että

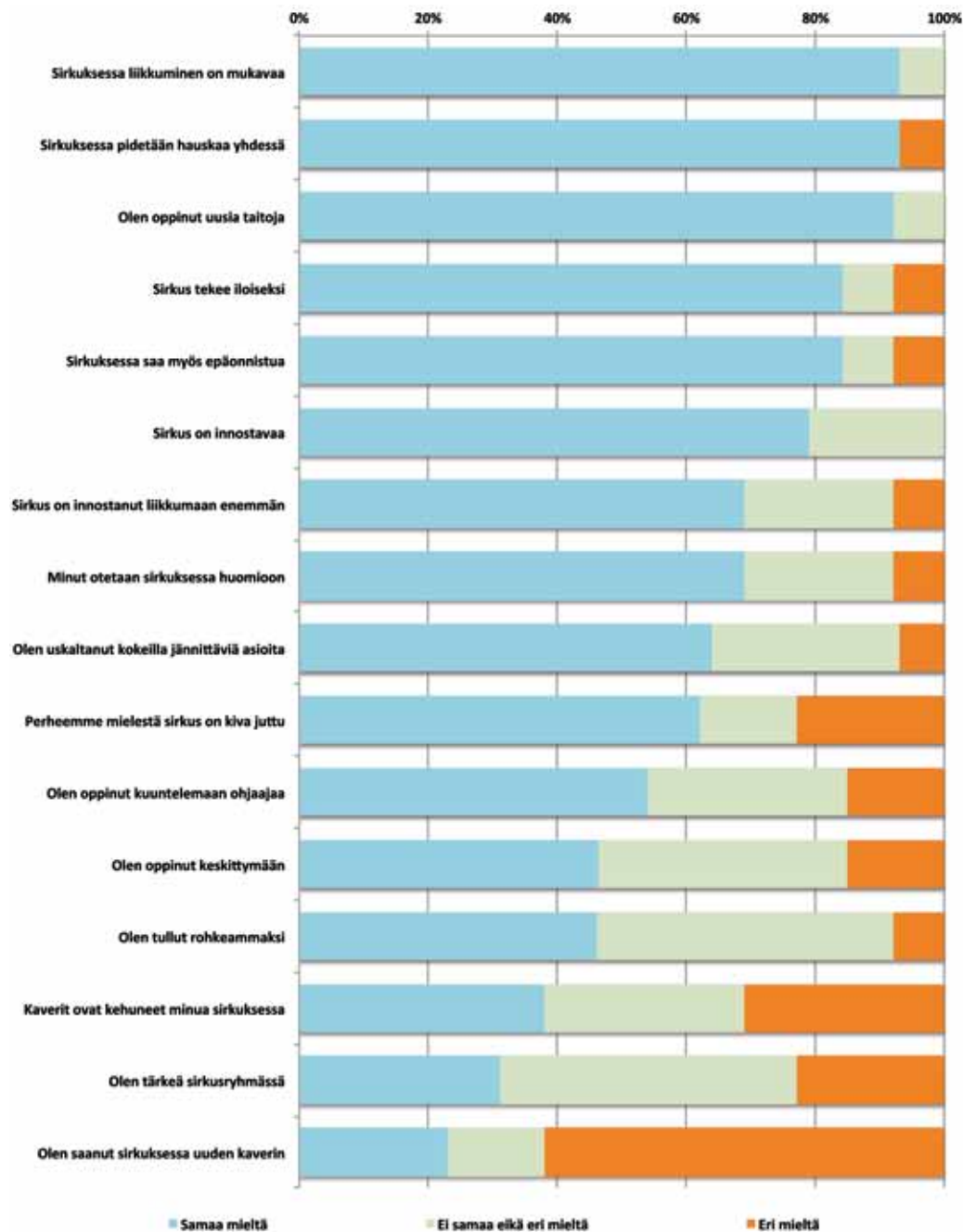

Nuorten vastauksia kysymykseen, miten he kuvailisivat sirkusta lyhyesti muille kavereille:

- Pakko mennä ja kokea
- Törkeen mukavaa
- Kokeile ainakin kerran
- Ihan kivaa
- Erilaista kuin muu
- Siellä tehdään monenlaista
- Yhdessä tekemisen ilo
- Aina löytyy jotain uutta koettavaa
- Sirkus on ihan parasta
- Sirkus on erilainen kuin muut harrastukset
- Kevyttä, mutta taitoa vaativaa
- Veikeää hassuttelua
- Friikki sirkus
- Uuden opettelua
- Yhdessä nauramista
- Sirkuksessa opetellaan yhdessä ohjaajien johdolla kaikkia mahdollisia eri sirkuslajeja
- Mielenkiintoista, jos on kiinnostunut aiheesta
- Sirkus on todella mukavaa puuhaa
- Haastavaa, mutta rentoo liikuntaa

Tulokset perustuvat 33 nuoren ja 7 ohjaajan haastatteluihin.

Kuvio 1: Oppilaiden vastauksia väittämiin. 13 vastaajaa.

jos sirkuksessakin lapset kerran sietävät epäonnistumisia, sitä voi sietää myös koulussa. Pari oppilasta on ollut kosketusherkkiä ja tässä on tapahtunut sirkustoiminnan myötä muutoksia. Sirkuksessa he osallistuvat esimerkiksi ihmispyramideihin. Kosketusherkkyiden vähentyminen ei tosin ole yleistynyt sirkuksen ulkopuolelle. Yksittäinen esimerkki vaikutuksista on oppilas, joka ei ollut opettajan mukaan aiemmin nauranut koskaan, mutta sirkuksessa nauru oli raikunut muuttaman kerran.

Kuviossa 1 on esitetty koulun pienluokan lasten vastauksia kyselyn väittämiin. Tulokset ovat kauttaaltaan positiivisia. Tosin uuden kaverin oli saanut vain joka viides, sillä oppilaat tuntevat toisensa hyvin jo ennestään.

Asperger-lapsille on luokan opettajan mukaan erilaisuuden sietäminen ja fyysinen koskettaminen usein vaikeaa, mutta sirkustoiminnassa tätä puolta tulee luontevasti harjoiteltua. Osalle oppilaista sirkus saattaa olla ainoa viikon hetki, jolloin he harrastavat liikuntaa. Onnistumiset liikkeissä ja tempuissa kehittävät oppilaan itsetuntoa. Sirkushetken jälkeen oppilaiden on havaittu olevan hyvällä tuulella, vaikka tullessa mieli on saattanut olla apea ja rauhaton. Opettajan mielestä sirkus edistää myös sosiaalista toimintaa. Oppilaille tehdyn kyselyn mukaan Asperger- ja toimintaterapiaryhmän nuoret ovat ainakin melko innostuneita sirkuksesta ja useimmat heistä kokevat saaneensa ainakin jossain määrin rohkeutta. Nämä oppilaat arvioivat sirkuksen vaikutukset astetta vähäisemmiksi kuin esimerkiksi lähiösirkuksen nuoret.

Kouluikäisten alkumittauksessa lasten vanhempien tekemien arvioiden mukaan lapset ovat yleisesti tyytyväisiä elämäänsä, omaavat terveen itsetunnon ja kokevat itsellään olevan hyviä ominaisuuksia. Lapsilla on hyviä suhteita muihin ihmisiin, he ottavat helposti kontaktia muihin ihmisiin ja ovat viihtyneet hyvin ryhmissä. Kyselyiden mukaan perheet viettävät aikaa yhdessä ja vanhemmilla on hyvät suhteet lapsiinsa.

Kuitenkin aika monen lapsen keskittymiskyvyssä ja maltillisuudessa toimia ryhmässä nähdään jonkin verran puutteita. Joidenkin lasten voi olla myös vaikea kokea itsensä tasavertaiseksi muiden kanssa. Yli puolet kärsii toisinaan yksinäisyydestä ja neljällä lapsella kymmenestä on silloin tällöin pitkään kestävää alakuloisuutta, vaikeasti selvitettäviä riitoja toisten kanssa sekä halua vetäytyä toisten ihmisten seurasta. Rohkeutta itsensä ilmaisuun puuttuu jossakin määrin melko monelta lapselta. Lapsista noin 40 % on ollut vailla säännöllistä liikuntaharrastusta ja lähes 20 % ei harrasta juuri mitään.

Yleensä lasten toivotaan saavan sirkustoiminnan kautta rohkeutta itsensä ilmaisuun, uusia taitoja, virkistystä ja liikuntaa. Juuri nämä tavoitteet ovatkin täyttyneet hyvin sirkustoiminnassa. Monen lapsen toivotaan löytävän uusia kavereita sekä kokevan yhteenkuuluvuutta muiden lasten kanssa. Kyselyn mukaan jokaisella lapsella onkin ollut ainakin yksi ystävä sirkuksessa ja valtaosa on kokenut yhteenkuuluvuutta muun ryhmän kanssa.

Sirkuksen on nähty vaikuttavan erittäin myönteisesti muun muassa itsetuntoon, sillä se on lisännyt kehon tuntemusta nuoruuden kehityksen myötä. Sirkus on antanut uskoa omiin kykyihin ja sen kautta lapset ovat voineet löytää esiintymisen riemun. Malttia ja keskittymiskykyä kaivataan kuitenkin vielä lisää lasten käyttäytymiseen.

2.3. Lasten ja nuorten kokemuksia sirkustoiminnasta

Lapsille ja nuorille toteutetuissa kyselyissä ilmenee, että lähes jokainen kokee sirkuksen olevan innostava ja iloa tuottava asia arjessa. Nuoret nauttivat sirkuksessa liikkumisen tuomasta ilosta ja monet ovat saaneet sieltä virikkeitä muuhunkin liikkumiseen. Melkein kaikki nuoret ovat oppineet sirkuksessa uusia taitoja, kuten pyörittämään vannetta, temppuilemaan diabololla, jongleeraamaan, seisomaan käsillä, kävelemään trapetsilla ja ajamaan yksipyöräisellä. Yleensä nuori löytää sirkuksesta oman juttunsa, sillä mahdollisuuksia on useita. Seitsemän kymmenestä nuoresta on havainnut, että sirkuksessa hankituista taidoista on hyötyä myös muussa arjessa.

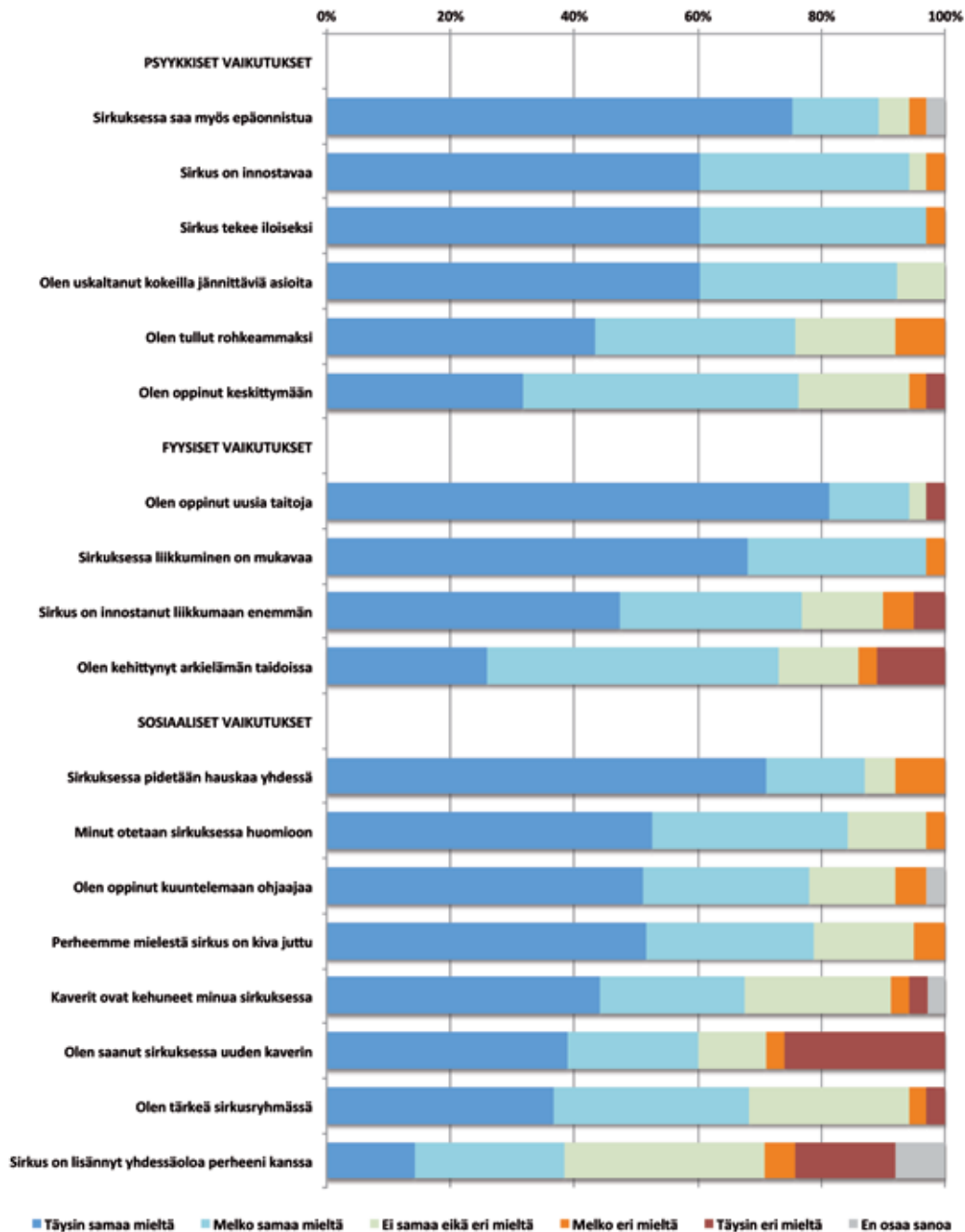
Sirkuksessa nuoret ovat uskaltaneet kokeilemaan vaativiakin temppuja ja useimmat kokevat tulleensa sen kautta rohkeammiksi. Sirkuksessa saa myös epäonnistua myönteisessä hengessä, tulematta nolatuksi. Jokainen nuori huomaa, etteivät temput ole helppoja muillekaan, mutta yrityksen ja erehdyksen kautta taidot vähitellen karttuvat. Tunne onnistumisesta on huikaiseva. Nuoret kokevat saaneensa rohkeutta ylipäätään uusien asioiden kokeilemisessä sekä tietyissä tempuissa, kuten käsilläseisonnassa. Erään nuoren kohdalla *"korkeanpaikan kammosta on tullut vain muisto"*. Esiintyminen toisten edessä on myös kasvattanut rohkeutta. Suosionosoitukset palkitsevat ja tuottavat mielihyvää.

Sirkuksessa pidetään hauskaa yhdessä. Ryhmän kokoonpanosta riippuen monet ovat tutustuneet siellä uusiin ihmisiin ja saaneet vähintään yhden uuden kaverin. Valtaosa nuorista kokee, että he ovat oppineet entistä paremmin keskittymään taitoa vaativiin temppuihin ja kuuntelemaan ohjaajan neuvoja. Yleisesti lapset ja nuoret kokevat, että heidät on otettu hyvin huomioon harjoituksissa ja he ovat saaneet vaikuttaa siihen, millaisia harjoituksia ja temppuja tehdään.

Nuoret osaavat hyvin vastata kysymykseen, mikä sirkuksessa on mukavaa. Yleensä uusien asioiden oppiminen koetaan erityisen innostavana. Välineistä suosituimpia ovat trampoliini, kangas ja trapetsi. Joidenkin mielestä sirkuksessa parasta ovat innostavat ohjaajat, joidenkin mielestä kaverit. Harjoituskerran alussa oleva lämmittelyleikki on monen mielestä erityisen mukavaa irtottelua. Monet nuoret eivät rajaa vastaustaan, sillä heidän sanojensa mukaan sirkuksessa on mukavaa aivan kaikki.

Lähes jokainen nuori toivoo, että voisi jatkaa sirkusharrastusta vielä kurssin jälkeenkin. Sirkuskyselyihin vastanneet nuoret eivät löydä juuri yhtään asiaa, mikä sirkuksessa olisi harmittavaa. Vaikuttaakin siltä, että sirkus saa nuorista esille heidän parhaat puolensa ja kykynsä mukavalla tavalla. Sirkus pistää yrittämään parastaan.

Kuvio 2: Nuorille toteutetun kyselyn tulokset sirkustoiminnan vaikutuksista. Tulokset on koottu Asperger-nuorten, toimintaterapia-ryhmän, lähisirkuksen ja yläkoulun pienluokan lasten ja nuorten vastauksista. Vastaajia kyselyssä oli 38, iältään 9–15-vuotiaita.

Nuorten kommentteja: Sirkuksessa mieleenpainuvinta on ollut...

- se, että ohjaajat ovat mukavia.
- tekemiset ja näytöksen harjoittelu.
- oppiminen ja hauskuus.
- vapaa-aika ja esityksen teot.
- esitykset, koska on todella hauskaa käydä esittämässä esityksiä muille.
- nääh, esiintyminen on kivaa ja tälle, mutta en tiedä mitä sanoa.
- jos epäonnistuu jossain tai onnistuu.
- mukavat opet!
- se, että vetäjät auttavat ja opettavat hauskoja ja mukavia asioita.
- hauskanpito.
- kevät/talviesitykset.
- oppiminen.
- roikkua kankaassa.
- trampoliini.
- hauskuus ja kehitys.
- kaikki kivat jutut.
- tempuissa onnistuminen.
- onnistumiset ja epäonnistumiset.
- temput.
- joulushow.
- mukava yhdessäolo ja onnistumiset.
- tämä sirkusprojektikokemus ja se, että minä olen ollut osa tätä ja on ollut mahikset käydä täällä.
- kaikki jää mieleen.
- uusien asioiden ja temppujen oppiminen!
- upeat jutut ja hauskat liikkeet.

Tulokset perustuvat 72:n alle 16-vuotiaan kyselyvastauksiin ja yhden opettajan haastatteluun.

3. PERHEET

Lastensuojelun asiakkaana olevat perheet käyvät läpi vaikeita asioita. Perheessä voi olla erotilanne tai eletään muuten raskaaksi käynyttä arkea. Perhetyössä ja kriisiperhekeskuksen kuntoutusjaksoilla autetaan perheitä tasapainottamaan elämäntilannettaan, löytämään voimavaroja ja tuetaan vanhempia kasvatustyössään. Tavoitteet riippuvat perheestä: haetaan päivärytmiä, parannetaan perheiden sisäisiä vuorovaikutussuhteita tai tuetaan perheen yhteistä tekemistä ja perheenjäseniä yhteen sitovia asioita. Sosiaalinen sirkus on tuotu yhdeksi välineeksi perheitä tukevaan työhön ja se on löytänyt hyvin paikkansa palvelukokonaisuudessa.

Perhetyön ja kriisiperhekeskuksen ohjaajien kokemusten mukaan sirkus tuottaa paljon iloa lasten ja vanhempien arkeen. Se tarjoaa vanhemmille ja lapsille hauskaa yhteistä tekemistä, jonka kautta he oppivat yhdessä toimimista. Sirkuksessa erityisen hyvää on onnistumisen ilo. Epäonnistumista ei koeta epäonnistumisena, koska keskeisintä siinä on mukava yhdessä tekeminen. Sirkus kehittää perheiden sisäistä vuorovaikutusta, kun vanhemmat oppivat puhumaan lapsilleen opastavasti ja kannustavasti. Työntekijät ja vanhemmat kokevat sirkustuokioissa keskinäistä tasavertaisuutta, koska kaikki ovat siellä ohjattavana ja oppimassa uutta. Työntekijä tulee lähemmäksi perhettä, mikä edistää perhetyötä ja vaikeiden asioiden käsittelyä yhdessä.

Sirkusharrastus tuottaa paljon hyvää myös perheille, joissa ei ole lastensuojelun tarvetta, vaan eletään aivan tavallista tasapainoista arkea. Pienten lasten ja vauvaperheiden sirkuksessa vanhemmat saavat hauskoja, rentouttavia ja virkistäviä yhteisiä tuokioita lastensa kanssa. Vanhemmille tekee hyvää nähdä lasten riemua, kun he kokeilevat ja oppivat uusia jännittäviä asioita. Sirkusharrastus lisää vanhempien tottumusta käsitellä pieniä lapsiaan ja touhuta heidän kanssaan. Vanhemmat huomaavat, etteivät lapset siitä rikki mene, sillä sirkuksessa huolehditaan myös turvallisuudesta. Sirkus tarjoaa perheelle yhteisen harrastuksen, tuottaa vanhemmille iloa lasten onnistumisista ja vahvistaa vanhempien käsitystä lastensa kyvyistä.

3.1. Perhesirkus

Sirkus lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuskeskuksessa

Lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuskeskuksessa on järjestetty sirkustoimintaa kerran viikossa yhdessä työntekijöiden ja perheiden kesken sirkusohjaajan vetämänä. Yhdeksän perhekuntoutuskeskuksen ohjaajan sekä kahden lastensuojelun perhetyöntekijän haastattelujen perusteella perheet ovat osallistuneet sirkukseen ilolla. Etenkin lapset odottavat innolla sirkustuokioita. Sirkus on lasten ja vanhempien yhteinen asia, jossa on onnistuttu ja saatu paljon iloa pienistä asioista. Kaikki tulevat hyvällä mielellä, jokaisella on aidosti mukavaa ja hauskaa. Perheen hyvät hetket tuottavat hyvää mieltä myös työntekijöille.

Perhekuntoutuskeskuksen ohjaajat ovat huomanneet, että sirkus kehittää fyysisiä taitoja etenkin lapsilla. Kuntoutusjaksolle tulevat lapset eivät välttämättä uskalla kiivetä esimerkiksi kerrossänkyyn, mutta myöhemmin he kiipeilevät puolapuiden huipulle asti. Lasten oman kehon tuntemus kehittyy jo muutaman sirkuskerran aikana.

Perhetyön ja perhekuntoutuskeskuksen työntekijät ovat havainneet, että perheen sisäinen vuorovaikutus kehittyy, kun vanhemmat tekevät temppuja yhdessä lastensa kanssa. He oppivat toimimaan yhdessä. Vanhemman kantaessa lapsi oppii luottamaan häneen. Sirkusharjoitusten vaikutus näkyy myös arjessa esimerkiksi siinä, kun vanhempi pukee lastaan: pukeminen sujuu helpommin, kun vanhemman liiallinen varovaisuus on vähentynyt. Sirkuksen myötä lapset voivat huomata, etteivät vanhemmatkaan ole täydellisiä ja puutteet ovat hyväksyttäviä.

Perhetyössä ja perhekuntoutuskeskuksessa järjestetään perheille muutakin virkistystoimintaa. Sirkuksessa erityistä on onnistumisen ilo, mitä muussa toiminnassa ei huomata yhtä helposti. Sirkus tarjoaa monipuolisesti jokaiselle jotakin. Sirkuksen hyvinvointivaikutuksia voidaan saavuttaa muillakin menetelmillä, mutta se edellyttäisi monenlaisia toimintamuotoja rinnakkain. Esimerkiksi monet erilaiset pelit ja leikit ovat virkistävää yhdessä tekemistä ja taitoja kehittävää. Askartelu kehittää tarkkuutta ja kädentaitoja. Kaikki eivät kuitenkaan innostu samasta lajista. Sirkuksessa saadaan monta hyvää vaikutusta samanaikaisesti tarjoamalla eri harjoituksia rinnakkain. Kulttuuritaustasta riippumatta sirkus on myös jollain tapaa tuttua kaikille, jolloin sitä ei tarvitse selittää.

Perhetyöntekijät ovat havainneet, että sirkuksessa perheet ovat saaneet lisää rohkeutta ja uskallusta harjoitusten myötä. Etenkin isät ovat saaneet rohkeutta neuvoa ja ohjata lasta. Muutosta on ollut havaittavissa myös tavassa, jolla vanhemmat kohtelevat lapsiaan: he puhuvat lapsille lämpimämmin ja selittävämmmin, eivät vain lyhyesti töksäyttäen. Sirkus rakentaa normaalia, hyvää kanssakäymistä perheen kesken. Sirkusharjoituksissa vanhemmat kannustavat lasta ja

ovat tyytyväisiä lapsen onnistumisesta. Muussa elämässä vanhemmat ovat tavallisesti asettaneet lapsille kovia vaatimuksia, eivätkä osaa riittävästi huomioida lasten onnistumisia arjessa.

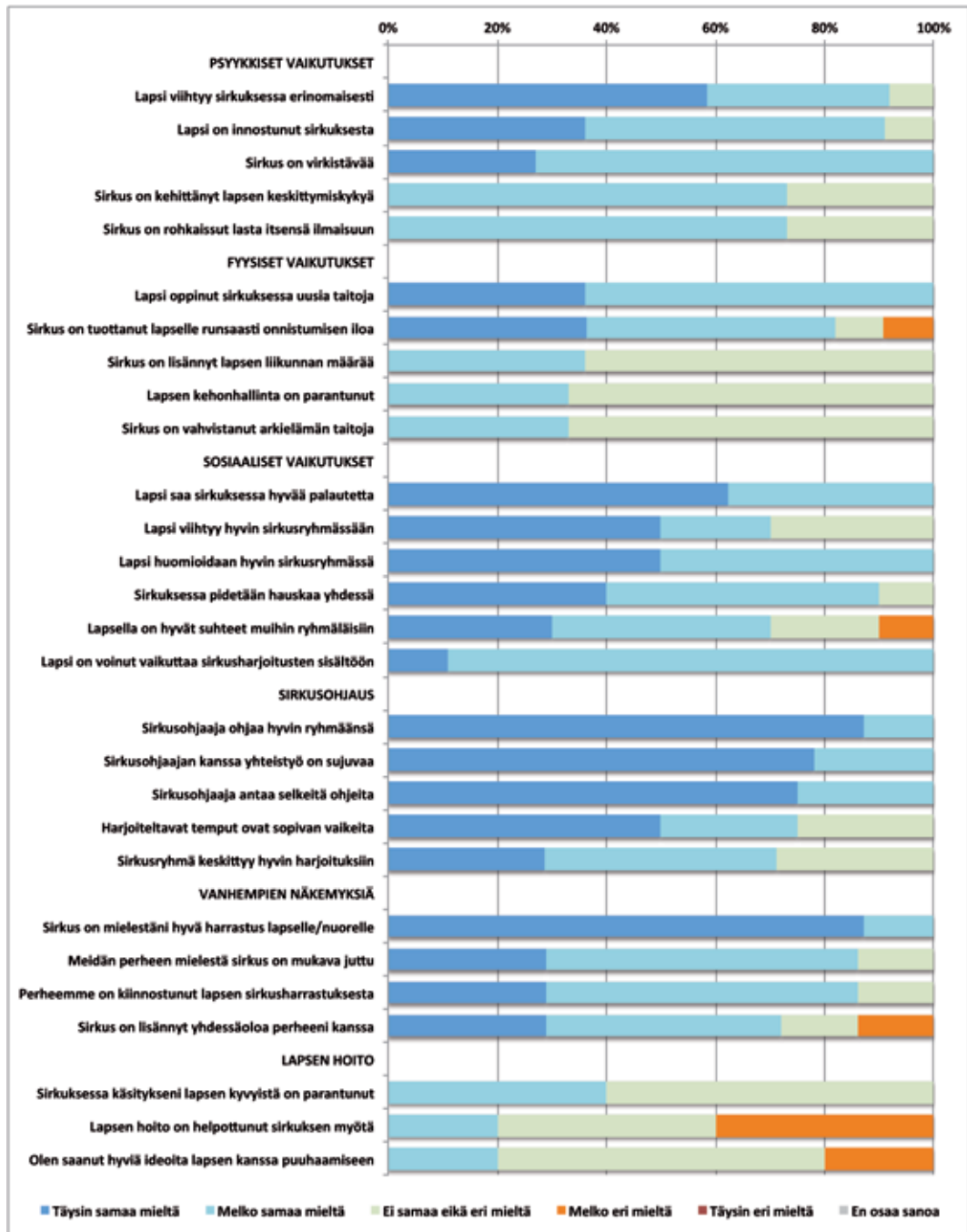
Perhetyöhön liittyvässä sirkuksessa työntekijät ovat huomanneet, että perheiden yhteenkuuluvuus lisääntyy. Perheet ovat vähitellen lähestyneet myös muita perheitä, mikä kuitenkin vie aikansa. Perhekuntoutuskeskuksen ohjaajat ovat havainneet, että sirkus lisää perheiden yhteisöllisyyttä, kun tehdään samoja temppeja ja jaetaan kokemuksia toisten perheiden kesken.

Sirkuksen vaikutukset perhetyöhön

Osana lastensuojelutyötä sirkus tuo kaivattua vastapainoa perheiden kanssa työskentelyyn ja vakavien asioiden käsittelyyn. Sirkuksessa tulee esille toinen puoli niin vanhemmista kuin perhetyöntekijöistäkin. Työntekijät kokevat hyväksi sen, että he pääsevät välillä vetovastuusta, kun sirkusohjaajat ovat puikoissa. Työntekijätkin saavat antaumuksella osallistua sirkukseen, havainnoida perheitä ja pitää hauskaa perheiden kanssa. Sirkus muuttaa myös vanhempien suhtautumista työntekijöihin ja heidän välilleen syntyy vapaamuotoista keskustelua. Monet lapset ovat luonnostaan sosiaalisia, mutta sirkuksen myötä kontaktin ottaminen paranee. Lapset harjoittelevat sirkusta vanhempiensa kanssa ja voivat pyytää ohjaajiakin mukaan. Sirkus avartaa ohjaajien roolia vanhempien rinnalla, kun ohjaajat itsekin ovat ohjattavina.

Perhetyöntekijät ovat saaneet sirkuksesta ideoita oman työnsä kehittämiseen ja työmenetelmiin. Sirkuksen kautta työntekijät pääsevät lähemmäksi perheitä, jolloin työhön saadaan inhimillisyyttä. asioista puhutaan suoraan ja oikeilla nimillä, mutta pehmeämmällä tavalla. Työntekijät kokevat, että heidän ja vanhempien välille syntyy luottamusta, jonka myötä on helpompi puhua myös vaikeista asioista.

Kuviossa 3 on esitetty perhesirkukseen osallistuneiden vastauksia sirkustoiminnan vaikutuksiin. Sirkusohjaukseen kokonaisuudessaan ollaan erittäin tyytyväisiä. Myös sirkuksen sosiaalisista vaikutuksista ollaan vakuuttuneita. Sen sijaan lapsen hoitoon sirkus ei ole näyttänyt tuoneen juuri-kaan helpotusta.

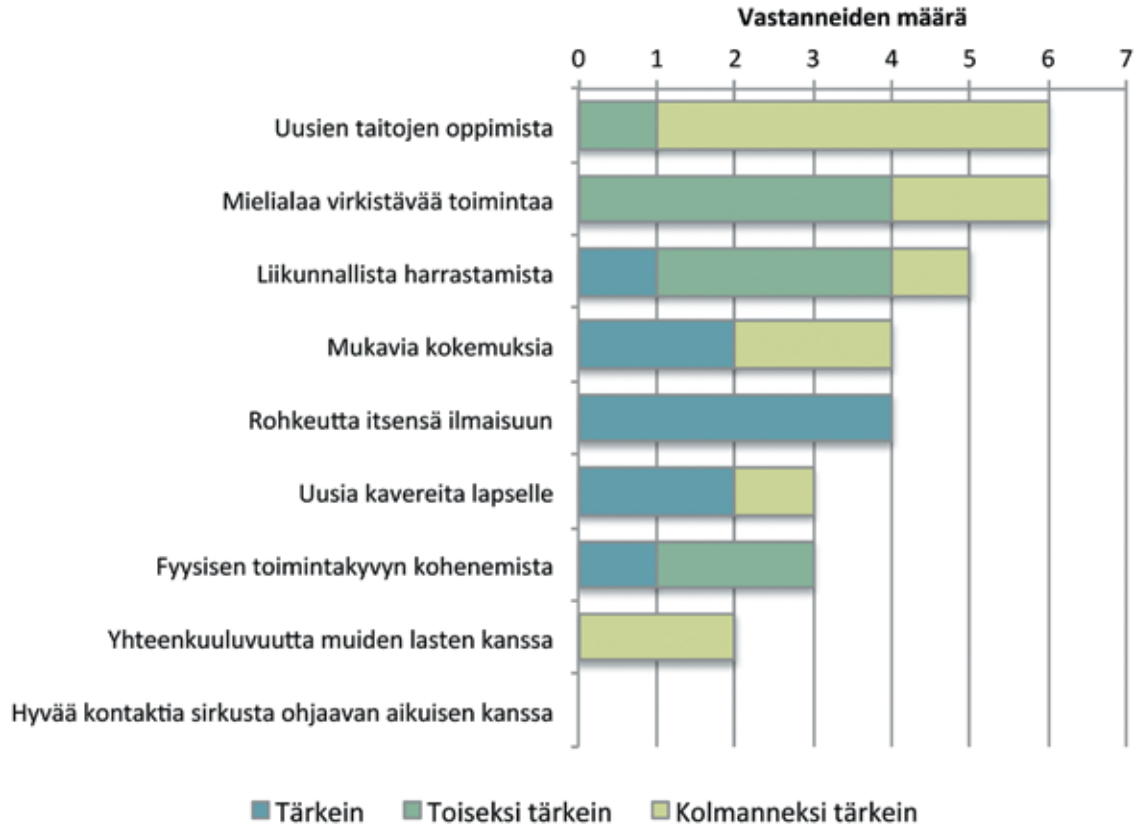

Kuvio 3: Perhesirkukseen osallistuneiden näkemyksiä sirkuksen vaikutuksista, 12 vastaajaa.

Perhetyönohjaajien kommentteja sirkuksesta

- Meillä on välillä masentuneita ja huonokuntoisia, he ovat sirkuksessa näyttäytyneet toisella tavalla, on tullut iloa ja voimavaroja – lapsikin voi hyötyä siitä, että näkee vanhemmat iloisina.
- On saatu sirkuksessa sellaisia havaintoja, joita voi jatkaa myös muualla kuntouttavassa työssä – nähdään esimerkiksi, miten vanhempi osallistuu.
- On positiivista, että vaikka mukana on 16-vuotiaita ja vasta kävelemään oppineita, kaikki huomioidaan ja kaikki saavat sopivaa tekemistä. Se olisi itselle toiminnan järjestämisessä suuri haaste.
- Muistan sifonkihuvileikin. Kaikki olivat innokkaita heittämään ja ottamaan kiinni. Oli naurua ja juoksua, toisilta myös otettiin sifonkihuijeja.
- Saippuakuplien puhaltaminen perheen kanssa oli hienoa, kun nähtiin hyviä hetkiä perheen kesken.
- Eka kerta syksyllä, nähtiin kuinka innostuneita oltiin, siihen porukkaan sirkus iski todella hyvin. Isot miehetkin olivat tekemässä temppuja. Oli hienoa nähdä kaikkien innostuneisuus.
- Ensimmäisellä kerralla oli sykhdyttävää se, että eräs lapsi nauroi sydämensä pohjasta saakka.
- Sali on aina samannäköinen, mutta silloin kun on sirkus koottuna sinne, on erilainen odotuksen tunnelma: mitä kivaa tehdään tänään. Sama tunne on varmasti myös asiakkailla.
- Sirkusperheessä on taikaa, yhteisöllisen perheen rakentumiseen.
- On yhteistä tekemistä ja iloa.
- Sirkusta odotetaan.
- Sirkus on paikka, jossa varmasti onnistuu. Epäonnistuminen ei ole epäonnistuminen, koska kyse ei ole suorittamisesta.
- Taidot kehittyvät huomaamatta.
- Jos jossain epäonnistutaan, tehdään kuitenkin uudelleen. Lapset helposti jättävät muissa asioissa yrittämisen kesken
- Kukaan ei ole koskaan sanonut, ettei ole osannut jotain sirkuksessa. Puhutaan siitä, mitä on osattu.
- Erittäin tärkeää, että sirkusta on täällä. Ei ole kahta sanaa. Muuttaa toimintaa niin paljon. Jos pitäisi keksiä tilalle hyvin paljon muuta. Kuuluu meidän juttuun niin tärkeänä osana. Puuttuminen muuttaisi meidän kaikkien toimintaa.
- Jos työpaikkaa hakisin ja kuulisin, että siellä on sirkusta, se olisi syy hakeutua töihin sinne.

Kuviosta 4 käy ilmi, että perhekeskuksen perheiden vanhemmat ovat odottaneet sirkuksesta etenkin sitä, että lapset ja nuoret saavat rohkeutta itsensä ilmaisuun. Odotukset liittyvät myös uusien taitojen oppimiseen, virkistymiseen ja liikunnalliseen harrastamiseen. Kyselyiden mukaan sirkus on onnistunut hyvin täyttämään näitä tavoitteita.

Kuvio 4: Perhekuntoutuskeskuksen perhesirkukseen osallistuneiden vanhempien näkemykset ennen sirkustoiminnan alkua tärkeimmistä asioista, mitä he odottavat sirkustoiminnalta, 12 vastaajaa.

3.2. Pienten lasten perhesirkus

Pienten lasten perhesirkus tempaa mukaansa 2–3-vuotiaiden lasten perheitä. Mukana olleiden perheiden mielestä sirkus on hyvin mukavaa ja voimavaroja lisäävää. Vanhemmat ovat kokeneet sirkuksessa erityisen antoisana ja mieleenpainuvana ilon ja riemun, joka loistaa lasten olemuksesta, kun he kokevat ja oppivat uusia jännittäviä asioita. *”Sirkus on ollut lapsellemme kokonaisuudessaan tosi iso asia. Joka kerta sirkukseen on lähdetty suurella innolla ja jokaisesta kerrasta on juttua piisannut aina seuraavaan kertaan asti. On ollut ilo seurata, kuinka innostunut oma lapsi on”,* kuvasi eräs perhe kokemuksiaan.

Etenkin lapset oppivat sirkuksessa uusia fyysisiä taitoja myönteisessä ilmapiirissä yrityksen ja erehdyksen kautta. Sirkus tuottaa vanhemmille onnistumisen iloa lasten kautta ja on vahvistanut vanhempien käsitystä lastensa kyvyistä. Pienten lasten perheillä voi olla muitakin yhteisiä liikuntaharrastuksia, jotka tuovat liikkumisen riemua, kuten ulkoilu ja uiminen.

Sirkus on lisännyt yhdessäoloa perheenjäsenten kesken, tuonut mukavia keskustelun aiheita ja vahvistanut vanhempien suhdetta lapsiin. *”Lapset ovat ylpeitäkin sirkustaidoistaan ja puhuvat niistä isovanhemmille ja vanhemmille. Sirkusharrastusta jatketaan vielä kotonakin ja lapset tekevät esityksiä vanhemmilleen,”* kertoo perheenäiti. Sirkukseen ovat osallistuneet yhtä lailla niin isät kuin äiditkin lasten kanssa. Eräessä monilapsisessa perheessä sirkus antaa yhdelle lapselle omaa aikaa äitinsä kanssa. Sirkus on heidän kahdenkeskinen juttunsa.

Sirkusohjaajat saavat työstään paljon kiitosta. Kurssille osallistuneet vanhemmat ovat kokeneet yhteistyön sirkusohjaajan kanssa hyvin sujuvaksi ja ohjeiden antamisen selkeäksi. Harjoiteltavat temput on myös koettu sopivan haasteellisiksi osallistujien tasoon nähden. Perheet ovat saaneet hyvää henkilö- ja perhekohtaista ohjausta. Perhesirkuksen vetäminen edellyttää vankkaa ammattitaitoa. *”Vakituisten ohjaajien toiminta on erinomaista! Innostavaa ja rohkaisevaa, mutta silti ryhmässä pysyy ’järjestys’. Muilla ohjaajilla on vielä hieman opeteltavaa, ainakin näiden pienten lasten ohjaamisessa. Vaikka vauhtia ja meteliä kuuluukin olla, on ohjaajan saatava homma pysymään hanskassa”,* totesi eräs perhe.

Sirkusohjaajan mukaan sirkus on paikka, jossa ei kielletä vaan sallitaan, ja se poikkeaa näin kotioloista. Lasta ei myöskään pakoteta, jos hän ei innostu kaikista tempuista. Sirkuksessa saa juostakin, silti lapset keskittyvät hyvin myös sirkustempuihin.

Eräs perhe kiteytti sirkuksen parhaat puolet sanoin *”Paljon uusia juttuja turvallisessa ympäristössä hyvien ohjaajien ohjaamana kannustavassa ilmapiirissä yhdessä perheen kesken”*. Näitä asioita muutkin perheet mainitsivat tärkeimpinä sirkusharrastuksessa.

Tulokset perustuvat perheille suunnattuun kyselyyn, johon vastasi 5 alle kouluikäisen lapsen perhettä, sekä sirkusohjaajan ja kolmen vanhemman haastatteluun.

Monitaideyhdistys Piste, kuva: Joonas Martikainen

3.3. Vauvasirkus

Vauvasirkus on vauvan ja vanhempien yhteinen mukava temppuiluhetki. Samalla vauvan käsittely tulee tutummaksi ja vanhempi huomaa, ettei pieni ihminen niin helposti säry. Sirkuksessa oppii uusia otteita, tasapainoilua ja leikkejä, joita voi harjoitella myös kotona. Sirkus vaikuttaa vauvan kehonhallintaan ja liikkuvuuteen. *"Jumppapalloharjoitteista tuntui olevan apua liikkumaan lähtemiseen. Vauva yrittää rohkeasti itse ilman apuakin tehdä liikkeitä ja keksii omiaan. Oli mukava tietää, mihin harjoitteet vaikuttavat, motorisiin kykyihin ja kehonhallintaan. Kun käytiin fysioterapeutilla, muistin, että näistä asioita puhuttiinkin sirkuksessa",* kertoo eräs äiti.

Vauvasirkuksessa tehdään erilaisia asioita kuin normaalisti kotona. Sirkus näkyy myös vauvan mielialassa: *"Siitä alkoi yhteinen riehakkuus, ensimmäisen kerran jälkeen! Kuitenkin touhussa on huolehdittu hyvin turvallisuudesta ja jokainen perhe harjoittelee vain sellaisia liikkeitä, jotka itsestä tuntuvat sopivilta",* äiti kertoo ja jatkaa: *"Vauvasirkus on hauskaa ja hurjaa, muskarin ja vauvajumpan sekoitus. Etukäteen en tiennyt, mitä odottaa. Yllättävää oli se, miten sitä uskalsikin tehdä hurjia juttuja."*

Vauvasirkuksessa perheet tapaavat toisiaan ja saavat toisistaan seuraa. Toisinaan vanhemmat ovat löytäneet toisistaan myös uusia kavereita, yhdistäähän heitä samanikäiset lapset ja säännöllinen harrastus. *"Alun perin tultiin vauvasirkukseen, jotta lapsemme tapaisi muita vauvoja, kun lähipiirissä ei ole samanikäisiä. Tutustuttiin toiseen vauvaperheeseen ja ollaan oltu sittemmin paljon tekemisissä",* perheenäiti toteaa. Vauvasirkus on tervetullut ajanviete rikastuttamaan perheiden arkea ja yhdessäoloa.

Kuvaus perustuu viiden perheen vauvasirkuskyselyn vastauksiin sekä yhden perheenäidin haastatteluun.

4. VANHUKSET

Vanhusten sirkuksen tavoitteena on tuottaa iloa ja elämyksiä vanhusten arkeen, laajentaa itsensä ilmaisun, oppimisen ja onnistumisen mahdollisuuksia sekä järjestää hyviä yhdessä tekemisen ja ryhmätoimintaan osallistumisen kokemuksia. Näiden vaikutusten lisäksi toiminnan on todettu parantavan vanhusten parissa työskentelevän henkilöstön hyvinvointia ja koko yhteisön vuorovaikutusta vanhainkodissa.¹³

Tämän tutkimuksen mukaan vanhukset viihtyvät ja virkistyvät sirkuksessa. Useimmat vanhukset toimivat sirkuksessa keskittyneesti ja hyödyntävät vahvuuksiaan. Sirkuksessa on hyvä ryhmähenkilö. Sirkus eroaa muista ajanvietteistä vanhainkodissa siten, että se tarjoaa hauskaa leikkimielistä yhdessäoloa ja heittäytymistä, jossa vanhukset ja hoitajat ovat tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Jokainen löytää oman juttunsa ja roolinsa ryhmässä.

Tutkimuksessa havaittiin monen vanhuksen kohdalla, että sirkus parantaa kykyä huomioida toisia ihmisiä, yhteistyökykyä hoitotilanteissa sekä koskettamisen hyväksymistä. Sirkus on lisännyt vanhusten sosiaalista vuorovaikutusta sekä kehittänyt uskallusta heittäytyä mukaan toimintaan. Hyvä mieli ja onnistumiset vähentävät vanhusten ahdistuneisuutta ja kipuärsytystä, mikä helpottaa päivittäisiä toimia. Hoitajat ovat saaneet paremman kontaktin vanhuksiin sirkuksen kautta sekä paremman käsityksen vanhuksen kyvyistä. Sirkuksen on nähty myös edistävän joidenkin vanhusten liikkuvuutta.

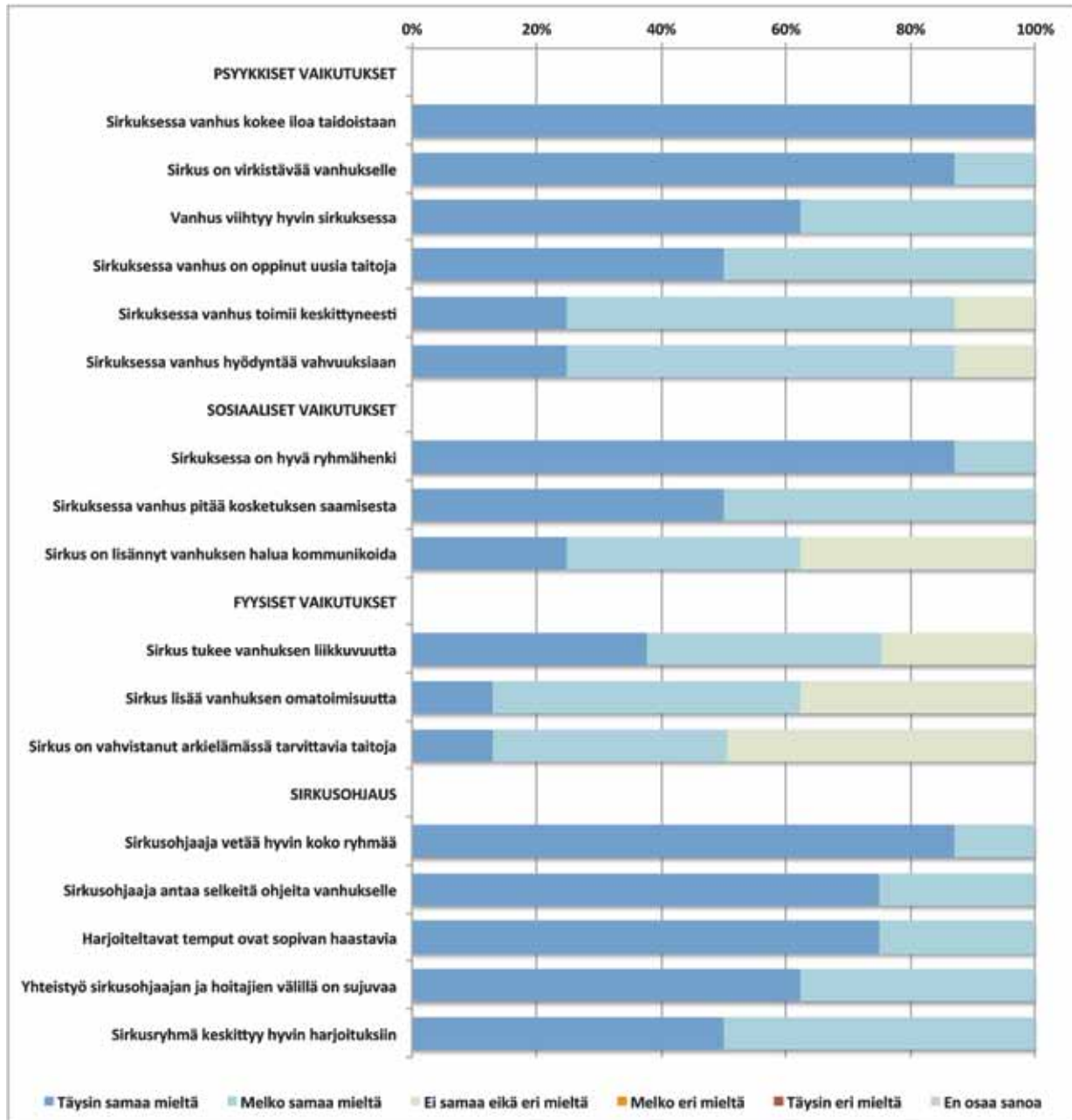
Vaikutukset mielialaan

Vanhainkodissa työskentelevät hoitajat ja ohjaajat ovat havainneet, että sirkus vaikuttaa myönteisesti useimpien vanhusten mielialaan. Tämä tulee selkeästi esille vanhainkodin työntekijöiden haastatteluista, joihin osallistui yhdeksän työntekijää, sekä kyselystä, johon vanhustenhoitajat vastasivat kahdeksan vanhuksen puolesta.

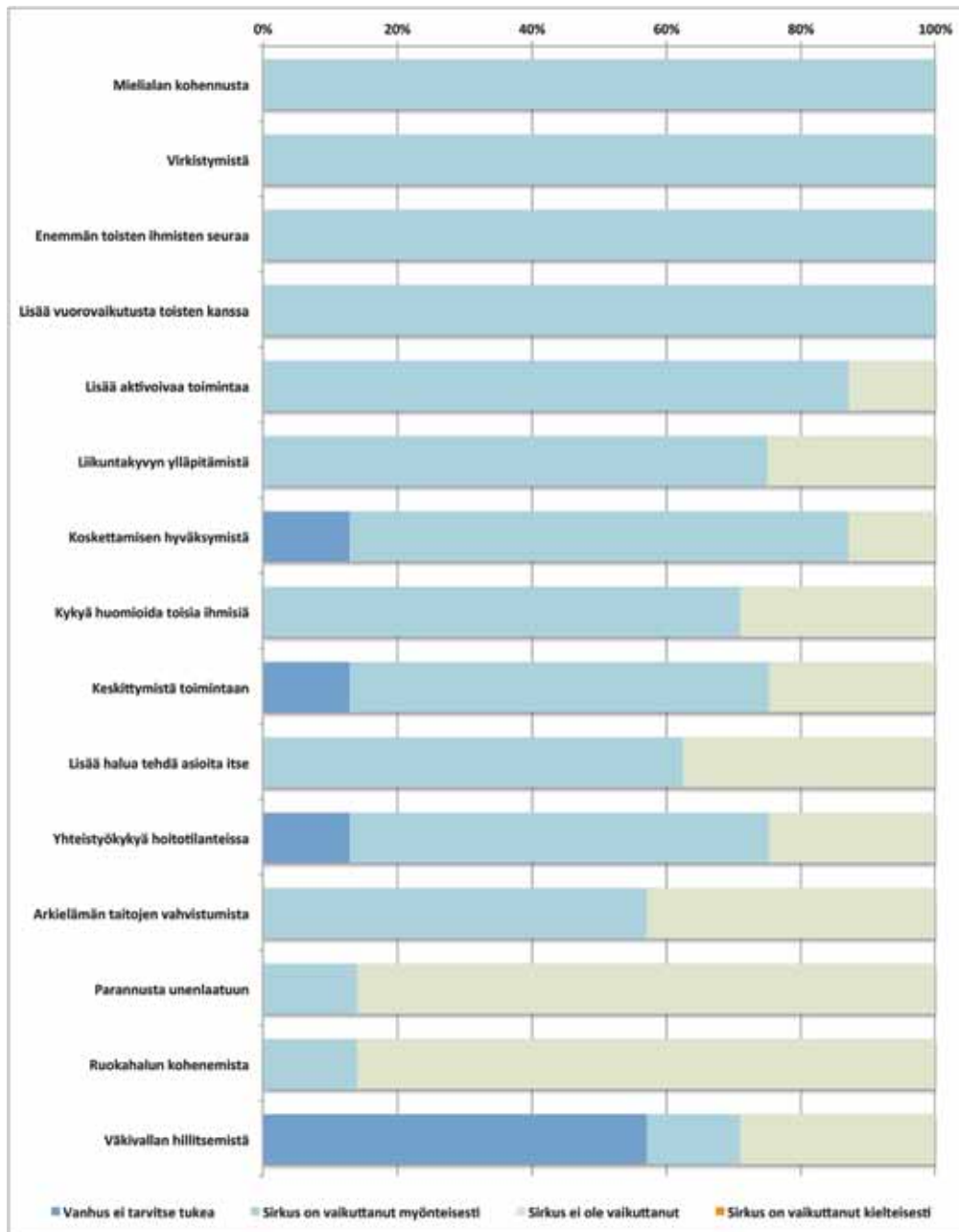
Vanhukset viihtyvät ja virkistyvät sirkuksessa (kuvio 5). Useimmat vanhukset toimivat sirkuksessa keskittyneesti ja hyödyntävät vahvuuksiaan. He oppivat uusia taitoja ja kokevat iloa taitojen karttumisesta sekä omasta pystymisestään. Ohjaajat huomaavat tämän vanhuksen hymystä, naurusta, kiitoksen sanoista sekä halukkuudesta kokeilla uusia sirkustemppeja. Eräs hoitaja kertoo esimerkiksi, miten 96-vuotiaan vanhuksen kasvoilta paistaa riemu omista kyvyistä sirkuksessa.

¹³ Kuitu, Pilvi (2013). Sosiaalisen sirkuksen toiminnan vaikutukset vanhusten hoivaympäristössä. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu.

Kuvio 5: Vanhusten sirkukseen osallistuneiden omaisten ja hoitajien näkemyksistä sirkuksen vaikutuksista, vastanneiden määrä 8.

Kuvio 6: Vanhusten sirkukseen osallistuneiden omaisten ja hoitajien näkemyksiä, missä asioissa vanhus on tarvinnut tukea tai vahvistusta ja miten sirkus on vaikuttanut erilaisiin tuentarpeisiin, vastanneiden määrä 8.

Hyvä mieli myös säilyy pitkään sirkuksen jälkeen ja koko ryhmässä vallitsee hyvä ryhmähenki. Eräs vanhus on todennut, että sirkuksessa kaikki vaivat ja huolet unohtuvat.

Vanhusten sirkustoiminnassa on tavoitteena, että kaikki lähtevät mukaan kokeilemaan erilaisia temppeja ja esiintymään. Hoitajien mukaan kaikki vanhukset eivät koe esiintymistä houkuttelevana, mutta yleensä asenne muuttuu nopeasti joukon mukana. Vaikka sirkus onkin vapaaehtoista vanhainkodin asukkaille, he ovat halukkaita lähtemään sirkukseen yhä uudelleen. Tämä nähdään yhdeksi osoitukseksi sirkuksen tuottamasta mielihyvästä ja houkuttelevuudesta. Hoitaja kertoo erään vanhuksen osallistuvan sirkukseen, vaikka hän ei ole halukas osallistumaan mihinkään muihin vanhainkodissa järjestettyihin virikkeisiin. Eräs aika ajoin masennuksesta kärsivä vanhus on ilahtunut, kun hänelle on mainittu sirkuksesta. Hoitajien mukaan sirkustuokion odottaminen hälventää masennusta.

Muistisairaajat asiakkaat eivät välttämättä myöhemmin muista olleensa sirkuksessa. Hoitajat kuitenkin kertovat muistisairaidenkin toisinaan kysyvän, onko nyt se päivä viikosta, jolloin on sirkusta. Sirkuksesta tulee rutiini, joka jää vanhusten mieleen. Valokuvat sirkuksesta saattavat nostaa hymyn muistisairaahan vanhuksen kasvoille.

Sosiaaliset vaikutukset

Kyselyn mukaan sirkuksessa on hyvä ryhmähenki ja sirkus on lisännyt vanhusten sosiaalista vuorovaikutusta (kuvio 5). Hoitajien mielestä sirkus parantaa monen asiakkaan kohdalla myös kykyä huomioida toisia ihmisiä, yhteistyökykyä hoitotilanteissa sekä koskettamisen hyväksymistä (kuvio 6).

Kulttuurikeskus Pii Poo, Riitta Yrjönen

Ohjaajien mukaan sirkustoiminnassa on erityisen mukavaa se, että tehdään asioita yhdessä, etenkin pareittain, ja ylipäättänsä vietetään aikaa muiden asukkaiden kanssa. Sirkuksessa toisen koskettaminen on luonnollista ja vanhuksat pitävät kosketuksen saamisesta. Sosiaaliset vaikutukset tulevat hyvin esiin esimerkiksi niiden vanhusten kohdalla, jotka eivät ole muuten osallistuneet ryhmätilanteisiin: sirkuksessa he ottavat kontaktia toisiin ja saattavat mennä tutustumaan muihin myös sirkustuntien ulkopuolella.

Sirkus kehittää uskallusta heittäytyä. Ujolla, vetäytyvällä vanhuksella voi mennä aikansa ennen kuin hän rohkenee osallistua sirkukseen. *”Mä niin myöhään sytyin, aattelin, ettei ole minua varten, mutta sitten kun menin, se olikin tosi hauskaa. Ei tarvinnut osatakaan mitään. Kyllä mä nyt oon innolla mukana!”* kertoo vanhus kokemuksistaan.

Fyysiset vaikutukset

Useat vanhustenhoitajat ovat olleet yllättyneitä sirkusharjoituksissa siitä, mihin vanhuksat fyysisesti pystyvät. Sirkuksen on nähty edistävän joidenkin vanhusten liikkuvuutta. Hoitajat kuitenkin arvioivat, että kerran viikossa järjestettäessä sirkuksella ei yleisesti ole merkittäviä fyysisiä hyvinvointivaikutuksia vanhuksiin. Sirkuksessa olennaisemmaksi nähdään sen sosiaaliset ja psykiset vaikutukset.

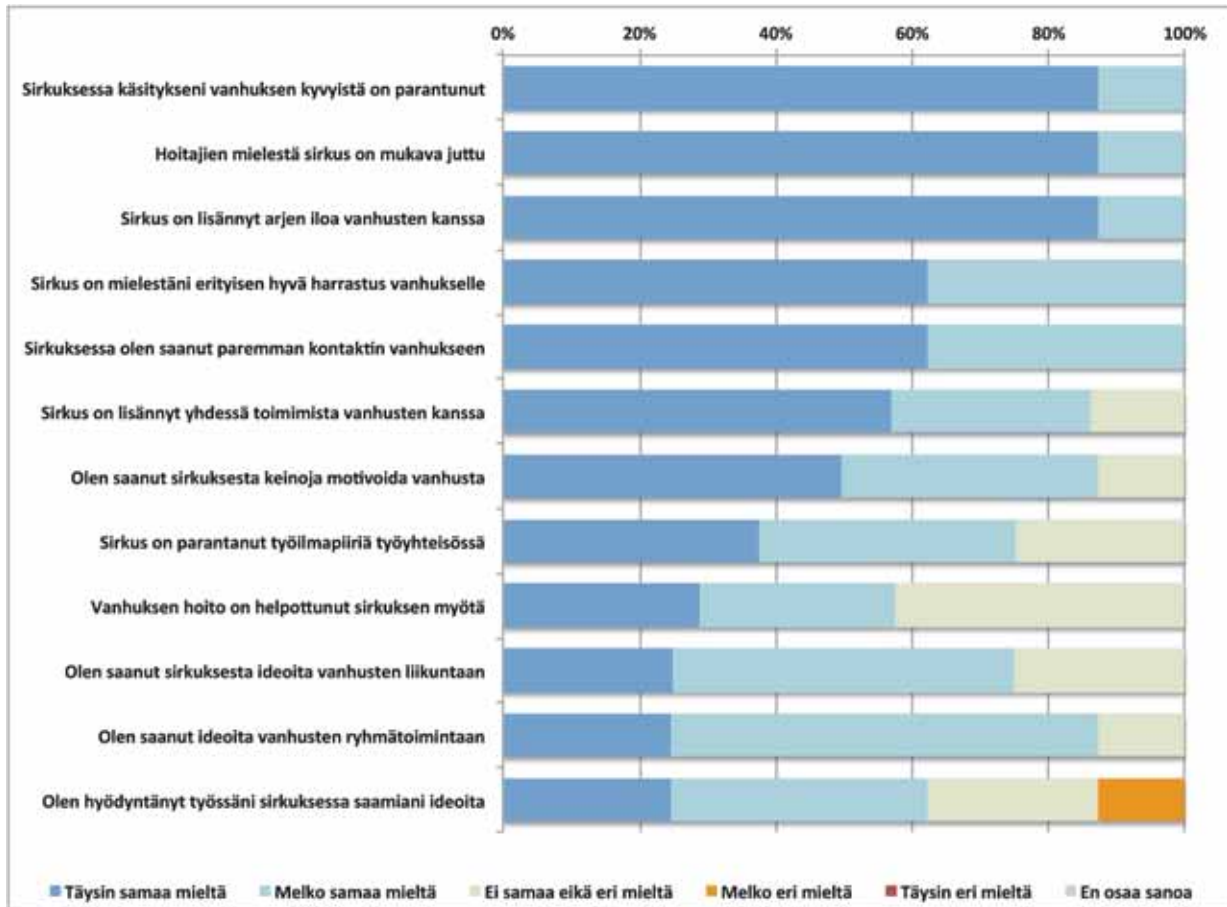
Sirkus on tuonut asukkaille asian, jota he odottavat innolla joka viikko. Sirkuksen aktivoiva vaikutus näkyy silloin myös arkiaskareiden hoitamisessa. Vanhustenhoitajien arvioiden mukaan sirkusharjoitukset myötävaikuttavat jossakin määrin vanhusten omatoimisuuteen ja vahvistavat arkielämässä tarvittavia taitoja. Sirkustoiminnan on havaittu tukevan vanhuksen hoitamista erityisesti sen vuoksi, että ryhmässä saatu hyvä mieli ja onnistumiset vähentävät vanhusten ahdistuneisuutta ja kipuärsytystä, mikä helpottaa päivittäisiä toimia.

Vaikutukset suhteessa hoitajiin ja työyhteisöön

Vanhustenhoitajat ovat kokeneet sirkuksen itselleenkin antoisaksi. He ovat saaneet paremman kontaktin vanhuksiin sirkuksen kautta sekä paremman käsityksen vanhuksen kyvyistä (kuvio 7). Sirkus on antanut työntekijöille jossain määrin uusia keinoja motivoida vanhusta sekä ideoita ryhmätoimintaan ja liikuntaan vanhusten kanssa. Se on myös lisännyt hoitajien yhteistoimintaa, jolloin sen koetaan parantavan työyhteisön ilmapiiriä.

Ulkopuolisten sirkusohjaajien ansiosta hoitajat saavat hetkeksi väistyä ohjaajan roolistaan ja toimia vanhusten rinnalla. Sirkuksessa hoitaja ja hoidettava ovat tasa-arvoisessa asemassa, sillä molemmat opettelevat uusia asioita ja voivat olla yhdessä ilman, että hoitajan tarvitsee neuvoa

Kuvio 7: Vanhusten sirkukseen osallistuneiden omaisten ja hoitajien näkemyksiä sirkustoiminnasta, vastanneiden määrä 8.

toista, kuten hoitaja-hoidettava-suhteessa usein tapahtuu. Hoitajan ja asiakkaan suhde voi kehittyä sirkustuokioiden myötä läheiseksi, jos hoitajan parina on sama vanhus koko sirkuskurssin ajan, kymmenenkin kertaa. Hoitajat ovat kokeneet, että he saavat tässä tilanteessa olla vanhusten hyviä ystäviä. Tämä erottaa sirkuksen muista aktiviteeteistä: hoitaja ja asukas toimivat yhdessä parina toinen toistaan tukien. Ihmisten eri puolia nousee esille ja hoitosuhde sekä luottamus toiseen syvenevät.

Vanhainkodissa on järjestetty sirkuksen lisäksi paljon myös muuta toimintaa, kuten käsityökerhoa, päivätoimintaa, lehtien lukua, istumatanssia ja bingoa. Henkilökunta suhtautui aluksi sirkukseen osin kovinkin epäluuloisesti, mutta positiivinen yllätys on ollut suuri. Moni vanhusten parissa työtä tekevä on hämmästynyt positiivisesti

Vanhustenhoitajien kommentteja yllättävistä hetkistä sirkuksessa:

- Vetäytyvä vanhus on kyennyt esiintymään.
- Vanhainkodin asukas heittelee palloa ja polvistuu mukaan pyramidimuodostelmaan.
- Tanssiminen sujuu häneltä hienosti.
- Parin kerran jälkeen seuraaviin sirkustuokioihin vanhus saapuukin aivan omatoimisesti.
- Vanhus on sirkustuokioissa kyennyt tekemään hyvin monia asioita, kun vain rohkaistui kokeilemaan.
- Sirkus on saanut irrottelemaan vapautuneesti.
- Vanhus on onnistunut huimassa akrobatiassa.
- Aikaisemmin vanhus ei ole innostunut uusista asioista, mutta sirkuksessa hän on kokeillut erilaisia välineitä.
- Sirkuksessa rikotaan rajoja ja tehdään monia asioita, joihin vanhus ei kykenisi muulloin päivittäisessä arjessa.

siitä, miten suuri halu ja taito vanhuksilla on esiintyä. Asukkaat ovat lähteneet sirkustoimintaan mukaan innolla. *"Kerrankin saa hassutella tai olla lapsenmielinen"*, eräs vanhus arvioi sitä, miten sirkus eroaa muista ajanvietteistä vanhainkodissa.

Hoitajat eivät ole juurikaan saaneet huonoja kokemuksia sirkuksesta. Muutamalle vanhukselle sirkus on aiheuttanut vaikeita siirtymiä tiloista toiseen, yhdelle vanhukselle myös ahdistusta. Sirkustoiminnan järjestäminen vaatii hoitajilta jonkin verran viitseliäisyyttä ja vaivannäköä, mutta he kokevat sen kuitenkin vaivansa arvoiseksi. Jos jokin sirkuksessa harmittaa hoitajia, niin se, etteivät he ole työvuorojen vaihdosten vuoksi voineet osallistua sirkukseen jokaisella kerralla. Lähes jokaisen vanhuksen kohdalla sirkuksen haluttaisiin edelleen jatkuvan.

Yleisesti sirkuksen nähdään sopivan kaikille vanhuksille, sillä jokainen löytää sieltä oman juttunsa ja roolinsa. Joku esimerkiksi haluaa vain tulla katsomaan, ja silti hänenkin roolinsa voi olla tärkeä. *"Olemme todella iloisia, kun hän on lähtenyt niin mielellään sirkukseen. Se on jopa ihme, olemme ylpeitä hänestä. Hän on kertonut hoitajille huomioistaan, mitä on pannut merkille sirkuksessa. Hän on tarkkaillut kaikkia"*, hoitaja kuvaa erään vanhuksen kokemuksia sirkuksesta.

Osallistavaa havainnointia ikäihmisten sirkuksessa

Kyselyillä ja haastatteluilla kerättyä vaikutustietoa täydentävät hyvin videotallenteet vanhusten sirkusharjoitteista. Osallistujien ja hoitajien haastatteluiden ja kyselyiden avulla saadaan tietoa asioista, joita he itse ovat havainneet sirkusharjoitusten aikana ja sen jälkeen. Videoaineisto selaisenaan kertoo jotain, mitä voi olla mittareilla vaikea mitata ja sanoin ilmaista: sirkusharjoitusten tuottamista elämyksistä, tunteista, läheisyyden kokemuksista ja vanhuksen avautumisesta vuorovaikutukseen. Sirkuksessa vanhusten seurassa mukana olevat vanhustenhoitajat pyyhkivät tuon tuostakin silmäkulmiaan liikutuksesta, sillä vanhusten ilahtuneisuudesta ja innostumisesta tulee kaikille hyvä mieli.

Osallistavaan havainnointiin pohjautuvan tutkimuksen mukaan vanhusten sirkuksessa on tärkeää, että kaikki mukana olijat voivat osallistua toimintaan itselleen luontevalla tavalla. Sirkusta toteutetaan näin vanhusta kunnioittaen ja arvostaen, lämminhenkisessä ja turvallisessa ilmapiirissä. Ohjaajilla on tärkeä rooli luoda sallivaa, kannustavaa ja innostavaa tunnelmaa sirkustuokioihin. Sirkustuokioiden hyvä suunnittelu, sirkuslajien vahva tuntemus ja huolellinen valinta, kyky havainnoida ja ottaa osallistujat yksilöllisesti huomioon sekä joustava sirkusohjaus ovat merkittäviä tekijöitä vanhusten sirkustoiminnan onnistumiseen. Henkilökunnan innostus ja rohkeus heittäytyä sirkustoimintaan on rohkaisut myös vanhuksia tulemaan mukaan toimintaan. Rauhallisen ja tunnustelevan alun jälkeen vanhuksset ovat osallistuneet innolla ja antaumuksella erilaisten temppujen ja lajien kokeilemiseen.¹⁴

14 Kuitu, Pilvi (2013). Sosiaalisen sirkuksen toiminnan vaikutukset vanhusten hoivaympäristössä. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu. Sivut 37-39.

5. NÄKÖVAMMAISET

Sosiaalisen sirkuksen vaikutukset näkövammaisiin lapsiin ovat moninaisia. Näkövammaisten lasten kuntoutuksen asiantuntijan näkemyksen mukaan monien lasten fyysinen kestävyys ja lihaskunto ovat parantuneet. Sosiaaliset vaikutukset tulevat esiin erityisesti siksi, että lapset pääsevät sellaiseen ryhmään, jossa on muita heidän itsensä kaltaisia lapsia. Monet ovat saaneet sirkustoitinnasta uusia ystäviä.

Vaikuttava sirkus -hankkeessa näkövammaisille 7–13-vuotiaille lapsille järjestetyn sirkustoiminnan kokemukset ovat olleet positiivisia. Sirkusryhmässä mukana olleet lapset eivät ole pelkääneet näkövammaisia, vaan suurin osa on monivammaisia. Heillä on muun muassa kuulovammoja, kehitysvammoja tai aivovammoja. Kaikki lapset ovat olleet kuntoutuksessa, ja monet ovat edelleenkin.

Sirkuksen fyysiset vaikutukset näkyvät selkeästi, erityisesti siksi, että niitä on helpompi havainnoida kuin sosiaalisia tai psyykkisiä vaikutuksia. Monilla lapsilla lihaskunto ja fyysinen kestävyys ovat parantuneet, oman kehon hahmotus on lisääntynyt, oikeiden liikeratojen tekeminen on kohentunut ja kehon liikkuvuus sekä joustavuus ovat parantuneet. Hyvä esimerkki tästä on lapsi, jolla on hemiplegia eli toispuolihalvaus. Hänen toinen kätensä ei toiminut normaalisti, mutta sirkuksen myötä hänen heikompi kätensä aktivoitui ja sirkuksen loppunäytöksessä tämä käsi oli aktiivisesti käytössä.

Psyykkiset vaikutukset tulevat esiin enemmänkin yksilötasolla. Yhtenä esimerkkinä on tyttö, joka on äitinsä mukaan tullut huomattavasti iloisemmaksi sirkusharrastuksen myötä. Aiemmin hänellä ei ole ollut lainkaan harrastusta. Tytön rohkeus on lisääntynyt sirkuksen myötä, hän esimerkiksi käyttää tilaa nykyisin paljon monipuolisemmin. Täten myös avaruudellinen hahmottaminen on parantunut. Tyttö on nauttinut esityksistä, jotka ovat äidin mukaan upeita kokemuksia, joissa jokainen saa olla tähti monivammaisuudestaan huolimatta.

Sosiaaliset vaikutukset tulevat esiin, koska lapset saavat toimia vertaisryhmässä, jossa suurin osa on monivammaisia. Vammaisilla lapsilla on valitettavan harvoin kavereita, joten sirkuksen myötä monet ovat löytäneet ystävyyssuhteita. Myös perheen sisäinen tiiviys saattaa harrastuksen myötä lisääntyä. Esimerkiksi eräällä tytöllä on melko pitkä matka sirkukseen. Tämän vuoksi isä on kuljettanut häntä sinne, ja he ovat saaneet matkasta itselleen yhteistä aikaa ja tekemistä. Matka

SirkusUnioni, kuva: Kari Vainio

on ollut heille yhteinen harrastus, kun muuten on ollut vaikeaa löytää mitään yhteistä tekemistä. Toinen esimerkki on avioeroperhe: ero on luonnollisesti vaikuttanut negatiivisesti myös lapsiin, mutta perhesirkuksessa koko perhe on saanut toimia yhdessä. Ilo ja onni on näkynyt niin lapsissa kuin vanhemmissa.

Sirkuksen tulokset riippuvat paljon siitä, mitä kukin itselleen asettaa tavoitteeksi. Esimerkiksi näkövammaisille ryhmäkohtaisia tavoitteita ovat olleet vuorovaikutuksen lisääminen, itseilmaisun kehittäminen, kaverisuhteiden vahvistuminen, omien rajojen koetteleminen sekä tasapainon ja koordinaation harjoittelu. Toiminta on ollut tavoitteiden suuntaista, ja muun muassa kaverisuhteet ovat vahvistuneet ja kaikki ovat päässeet kokeilemaan rajojaan.

Sirkuksen vaikutusten syntymisessä keskeistä on sirkusryhmän ja ohjaajan toiminta. Pätevät ohjaajat ovat selvästi lasten idoleita. Ohjaajien persoonat ovat tärkeitä. He toimivat lapsille tavallaan vertaiskavereina, ja tämä lisää ryhmähenkeä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toinen oleellinen vaikutuksia synnyttävä tekijä on se, että sirkus on hyvin luovaa, hauskaa ja mielihyvää tuottavaa toimintaa. Vaikeatkin harjoitteet tehdään mukavassa vuorovaikutuksessa erilaisten välineiden kanssa. Lapset saavat olla tähtiä, he pääsevät tekemään sellaista, mitä muut eivät välttämättä ole päässeet tekemään. Miten sirkus sitten eroaa muista harrasteista? Kenties keskeisin ero on siinä, että sirkus on luovaa toimintaa.

Lasten ilon näkee usein päältä. He eivät jää koskaan pois harjoituksista sen takia, etteivät jaksaa. Myös vanhemmista näkyy ylpeys, kun lapsi esiintyy.

Tulokset perustuvat näkövammaisten hoidon asiantuntijan haastatteluun.

6. KEHITYSVAMMAISET

Tutkimuksen mukaan sirkus tuottaa kehitysvammaisille ja heidän parissaan työtä tekeville työntekijöille virkistystä ja vaihtelua arkeen. Kehitysvammaiset rohkaistuvat kokeilemaan monipuolisesti erilaisia temppuja, oppivat uusia taitoja ja kokevat onnistumisen iloa. Sirkus lisää yhteisöllisyyttä ja tukee kehitysvammaisten ryhmätoimintaa esimerkiksi opettamalla maltillisuutta ryhmätilanteissa. Sirkustoiminnassa mukana olevien ryhmänohjaajien käsitys asiakkaidensa kyvyistä selkiytyy sirkuksen myötä, ja sirkusharjoituksilla on useiden asiakkaiden kohdalla ainakin jossain määrin keskittymiskykyä parantavaa ja hoitoa helpottavaa vaikutusta. Ohjaajat saavat sirkuksesta uusia ideoita kehitysvammaisten ohjaamiseen. Tutkimuksen mukaan sirkus tukee kehitysvammaisten ohjausta ja kohentaa mielialaa riippumatta asiakkaan kehitysvammaisuuden asteesta ja luonteesta.

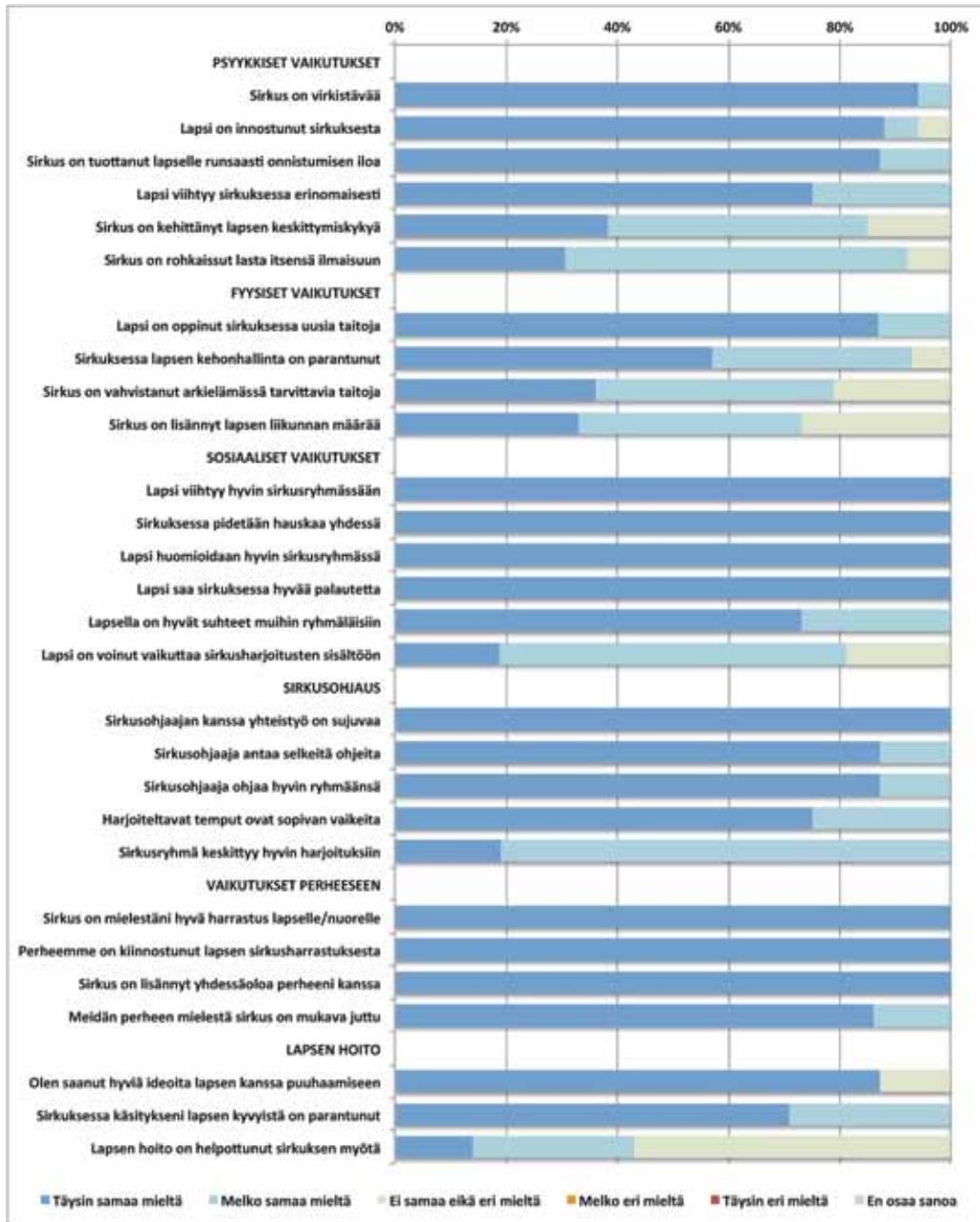
Tuloksia sirkuksen vaikutuksista kehitysvammaisiin

Vaikuttava sirkus -hankkeen puitteissa sirkusta on järjestetty kehitysvammaisille lapsille erityiskoulussa, 10–20-vuotiaille ryhmäkodissa asuville nuorille sekä palvelukeskuksessa asuville nuorille ja aikuisille säännöllisesti viikoittain tai parin viikon välein. Lisäksi kehitysvammaisille ja heidän perheenjäsenilleen on järjestetty viikonloppuleirejä tukiyhdistyksessä.

Kehitysvammaisten lasten, nuorten ja aikuisten ryhmissä sirkuksesta on saatu erityisen hyviä kokemuksia. Sirkukseen osallistutaan mielellään. Kehitysvammaiset ovat lähes poikkeuksetta olleet tyytyväisiä sirkuksen toteutukseen ja kokeneet sen virkistäväksi (kuvio 8).

Kyselyn mukaan kaikenikäiset kehitysvammaiset ovat oppineet sirkuksessa uusia taitoja, mikä on tuottanut heille runsaasti onnistumisen iloa. He ovat rohkaistuneet osallistumaan ja yrittämään temppujen tekemistä. Työntekijöiden arvioiden mukaan sirkus on ainakin jossain määrin lisännyt liikuntaa, parantanut kehonhallintaa ja vahvistanut arkielämässä tarvittavia taitoja lähes jokaisen sirkukseen osallistuneen kehitysvammaisen kohdalla.

Erään ryhmänohjaajan mielestä jo kokeilemaan ryhtyminen on monille asiakkaille iso saavutus. Esimerkiksi nuoralla käveleminen ja istuminen sekä pyramidiin muodostaminen on liikuntaa, jossa etsitään luontevasti erilaisia asentoja ja tämä vaikuttaa ryhmänohjaajan mielestä jonkin verran kehitysvammaisten lasten ja nuorten liikkuvuuteen. Ryhmänohjaajan mielestä kaikki kehitysvammaiset hyötyvät sirkusharjoituksista riippumatta kehitysvammasta. Sokealla ja vaikeasti

Kuvio 8: Kehitysvammaisten ohjaajien näkemykset sirkuksen vaikutuksista. Ohjaajat ovat vastanneet kyselyyn 16 kehitysvammaisen puolesta.

kehitysvammaisellakin nuorella toimivat muut aistit, joten tällaisenkin asiakkaan arvioidaan sopivan kohderyhmään ja hyötyvän sirkusharjoituksista.

Sirkuksen samoin kuin muiden aktiviteettien on nähty vaikuttavan kehitysvammaisten vireystasoon ja unirytmiiin. Joillakin kehitysvammaisilla sirkus lisää energisyyttä, joitakin se rauhoittaa. Vaikutukset riippuvat asiakkaan yksilöllisistä piirteistä tai elämäntilanteesta. Kehitysvammaisten lääkitystä ei ole muutettu sirkuksen vuoksi. Sirkustoiminnan pitäisi kehitysvammaisten ryhmänohjaajan mielestä olla intensiivisempää ja pitkäkestoisempaa, että se voisi vähentää lääkkeitä tarvetta.

Sirkuksessa kehitysvammaisten ryhmät toimivat hyvin. Kyselyn mukaan kehitysvammaiset viihtyvät sirkusryhmässä ja pitävät siellä yhdessä hauskaa. Ryhmänohjaajan mukaan sirkus on tuonut kehitysvammaisille nuorille tilaisuuksia harjoitella siirtymiä paikasta toiseen, minkä he kokevat usein hankalaksi, mutta harjoitus on tuonut helpotusta näihin tilanteisiin. Kukin tekee harjoituksia omalla vuorollaan, joten nuoret ovat joutuneet myös odottamaan ja kehittämään maltillisuutta. Ryhmätoiminnan kehittyminen ja odottamisen helpottuminen on näkynyt myös hoitokodin arjessa.

Kehitysvammaisten sirkusharjoituksia on vedetty hyvällä ammattitaidolla. Hoitajien mielestä kehitysvammaiset on osattu ottaa hyvin huomioon sirkuksessa, harjoiteltavat temput ovat olleet heille sopivan haastavia, sirkusohjaajan ja ohjaajien kesken yhteistyö on ollut sujuvaa ja ohjeet ovat olleet riittävän selkeitä. Ryhmäläiset ovat voineet jossain määrin vaikuttaa sirkusharjoituksen sisältöön. Ryhmä on pysynyt hyvin hallinnassa ja yleensä harjoituksiin ollaan keskitytty melko hyvin.

Kehitysvammaisten hoitajien käsitys asiakkaidensa kyvyistä on parantunut sirkuksen myötä. Lähes jokainen ryhmänohjaaja on myös kokenut saaneensa sirkuksesta hyviä ideoita toimintaan. Eräs ohjaaja on kokenut, että sirkus on laajentanut hänen käsitystään asukkaiden voimavaroista ja osallistumisen mahdollisuuksista, sillä vammat eivät estä sirkustemppeihin osallistumista. Sirkus on tuonut ohjaajalle itselleenkin virkistävää vaihtelua.

Kehitysvammaisten hoito on helpottanut joidenkin kohdalla, mutta yleisesti sirkuksen ei nähdä vaikuttaneen siihen kovin merkittävästi. Toisaalta sirkus ei myöskään vaikeuta kehitysvammaisten hoitoa. Lapset ja nuoret ovat lähteneet mielellään sirkustuokioon, joten heitä ei ole tarvinnut motivoida siihen. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten vanhempien ja huoltajien mielestä sirkus on lisännyt yhdessäoloa perheen parissa ja perheessä ollaan kiinnostuneita tästä harrastuksesta.

Kehitysvammaisten ryhmänohjaajan mielestä sirkus yhdistää työntekijöitä samoin, kuin kaikki yhteinen tekeminen ja yhteisiin tavoitteisiin tähtääminen. Hän on kokenut, että työntekijöiden toimiminen ryhmässä parantaa aina työilmapiiriä. Sirkus ei vapauta ryhmänohjaajia omasta roo-

listaan, sillä sirkuksessa tarvitaan sirkusohjaajan lisäksi ajoittain muiden ohjaajien apua tilanteiden haltuun ottamisessa ja ryhmän kokoamisessa. He myös osaltaan luovat yhteistoimintaa, sillä ryhmässä on asiakkaiden lisäksi paljon avustajia ja alan opiskelijoita.

Tulokset perustuvat kehitysvammaisten vanhemmille ja hoitajille suunnattuun kyselyyn, johon on vastattu kahdeksan 7–12-vuotiaan, yhden nuoren ja seitsemän aikuisen puolesta, sekä haastatteluihin, joihin osallistui kehitysvammaisen nuori, kaksi kehitysvammaista aikuista ja kaksi kehitysvammaisten ohjaajaa.

Kehitysvammaisten lasten, nuorten ja aikuisten ryhmissä sirkustoiminta on ohjaajien mielestä vaikuttanut erittäin myönteisesti seuraaviin asioihin:

- lapsen itsetuntoon, motorisiin taitoihin, keskittymiseen, pitkäjänteisyyteen
- keskittymiseen, ohjeiden kuunteluun, esiintymiseen ja siitä nauttimiseen
- oman vuoron odottamiseen
- esiintymisrohkeuteen
- lapsen minäkuvaan
- rohkeuteen tehdä motoriikkaan liittyviä asioita, epäonnistumisten sietämiseen
- virikkeelliseen arkeen ja mielialaan
- sosiaaliseen kanssakäymiseen
- tasapainon kehittymiseen ja uusien asioiden kokeilemiseen rohkeasti
- sosiaalisiin taitoihin ja toisten huomioimiseen
- mielenvireyteen
- tuomaan arkeen iloa

7. LOPUKSI

Tutkimuksen perusteella sosiaalisella sirkuksella on selkeitä hyvinvointivaikutuksia. Sosiaaliset vaikutukset ovat tekijä, joka yhdistää kaikki tutkitut ryhmät. Lähtökohtaisesti sirkus on luonteeltaan sosiaalista, se tuo osallistujat yhteen ja tarjoaa ryhmälle yhteistä tekemistä ja parhaimmillaan yhdistää osallistujia myös sirkuksen ulkopuolella. Psykkisiä vaikutuksia aiheutuu erityisesti heille, joilla on ongelmia epäonnistumisen sietämisen sekä liiallisen tai liian heikon itsetunnon kanssa. Sirkus on myös mukava harrastus, joka tarjoaa osallistujilleen mielekästä toimintaa ja yhdessäoloa.

Sirkustoiminnan vaikutusten mittaaminen on haasteellista. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä päätelmiä sirkustoiminnan pitkäaikaisvaikutuksista, sillä riittävää seuranta-aikaa ei ole ollut mahdollista toteuttaa. Ylipäätään ennaltaehkäisevien toimien vaikuttavuusarviointi on Suomessa vähäistä, sillä vakuuttavien tulosten saaminen vaatii useiden vuosien systemaattisen tutkimuksen. Toinen haaste vaikutusten tarkastelussa on se, että sirkustoimintaan osallistujilla saattaa olla paljon muitakin harrastuksia, ja näin ollen pelkästään sirkuksesta johtuvien vaikutusten arviointi on haastavaa.

Tästä huolimatta sirkuksesta näyttäisi aiheutuvan monenlaista hyvää. Joukkoon mahtuu toki myös sellaisia osallistujia, joiden kohdalla vaikutukset eivät ole olleet kovin suuria. Tutkimuksen aikana kerätty aineisto kertoo kuitenkin lähes kauttaaltaan sirkustoiminnasta aiheutuvista positiivisista vaikutuksista. Jatkossa on kuitenkin syytä jatkaa sirkustoiminnan vaikutusten mittaamista. Vakuuttavien seurantatutkimusten avulla saadaan konkreettista faktatietoa ennaltaehkäisevien hyvinvointipalvelujen vaikutuksista.

Sirkuksen onnistuneisuuden ja laadukkuuden takeena ovat hyvät ohjaajat, jotka ohjaavat omalla esimerkillään. Esimerkiksi nuorten osalta ohjaajat ottavat heidät sirkuksessa vakavasti. Ohjaajilla on hyvä asenne nuoriin ja he tekevät jatkuvasti havaintoja oppilaista. He myös osaavat aavistaa, mistä tietyt ongelmat mahdollisesti johtuvat. Toiminta rakennetaan osittain ryhmän mukaan. Ilmapiiri ja ohjaajat luovat hyvän sirkustilanteen. Ohjaajat painottavat vapaaehtoisuutta – mitään ei ole pakko tehdä.

Sirkustoiminnan vaikutukset voivat olla myös pieniä, yksittäisiä tapahtumia, jotka levittävät hyvää oloa myös ympärille. Jotain tästä kertoo erään etsivän nuorisotyöntekijän mieleen painunut paras muisto sirkustoiminnasta: *"Kyllä ne on ne innostuneet kirkkaat silmät, onnistumisen elämykset. Joka kerta kun ovat jotain oppineet, siellä on suupielet korvissa. Se on nautinto katsella. Se tekee hyvää."*

Kolme katsetta eteenpäin

Katri Kekäläinen

Jokainen eletty elämä on tärkeä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lasten, nuorten ja perheiden palvelut -yksikössä työskentelevän erityisasiantuntija Päivi Känkäsen yli vuosikymmenen mittaiseen kokemukseen lastensuojelun kentällä perustuva väitöskirja *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia* julkaistiin kesällä 2013.

Aineistoa väitöskirjaan kertyi kolmessa Suomen Akatemian tutkimusohjelmien puitteissa toteutetussa hankkeessa: *Elämäkertaketju – ilmaisutaidot lastensuojelussa syrjäytymisen ehkäisemiseksi* (2000–2003) -hankkeessa, teatterityöskentelyyn pohjaavassa *Sytytin*-hankkeessa (2010–2011) ja rap-musiikki-hankkeessa *Räpäessä roiskuu* (2010–2011) sekä muissa valtion koulukodeissa toteutetuissa koulutusprosesseissa, joissa haettiin taidelähtöisistä menetelmistä uudenlaisia toimintamalleja ja kohtaamisen tapoja nuorten kanssa työskentelyyn. Taidelähtöiset menetelmät ovat Känkäsen uran aikana tulleet pikkuhiljaa varteenotettaviksi työvälineiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Kun aloitin nykyisessä työssäni lähes 15 vuotta sitten, 2000-luvun alussa, ei taidelähtöinen toiminta ollut mitenkään tavanomaista sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tänä päivänä tilanne on aivan toinen, se on monelle pikemminkin tuttua kuin outoa. Mutta edelleenkin voi sanoa, että innostuneisuuden suhteen se jakaantuu vieläkin niihin, jotka ovat tuliseluisia ja täysillä mukana, heitä on yksi kolmannes. Yksi kolmannes on, että ihan sama ja yksi kolmannes tyrmää täysin. Aika pitkälle se on yhteisöllinenkin kysymys: millä tavalla yhteisö lähtee mukaan ja miten esimiehet tukevat uudenlaista toimintaa. Kaiken kaikkiaan näkisin kuitenkin, että kyllä se on enemmän asenteissa kuin resursseissa, joskus pienimmillään riittää kynä ja paperia. Tai pallo tai hulavanne.

Jos ajatellaan esimerkiksi sirkustoimintaa, oma lähtökohtani on ollut se, että mikä tahansa, mikä voi helpottaa kontaktin ottoa ja lähestymistä ihmisten välillä, on aina avuksi. Kun on tarpeeksi paljon kokenut vaikeita asioita, niin silloin helposti menettää kykynsä käsitellä puheen keinoin asioita. Silloin tarvitaan muita apuvälineitä, jotta päästään sen puheen äärelle, ja siihen voivat tarjoutua avuksi esimerkiksi erilaiset taiteelliset keinot.

Kun taustalla on riittävän paljon vaikeita, jopa traumaattisia asioita, saattaa menettää mahdollisesti myös kyvyn iloita, ja ilon äärelle takaisin pääsemiseksi löytyy sirkustoiminnastakin paljon erilaisia keinoja. Saa tekemisen ilon, yhdessä olemisen ilon, esiintymisen riemun sekä sen, että itseä ei tarvitse hävetä, vaan omista tuntemuksista ja omasta kehosta voi nauttia. Nämä tarpeet ovat jokaisessa ihmisessä peruslähtökohtaisesti olemassa, mutta niihin saattaa kadottaa otteen.

Vaikuttava sirkus -hankkeen sirkusopetusryhmissä on pidetty tärkeänä, että osallistujien omat opettajat, hoitajat tai muut huoltajat osallistuvat sirkustoimintaan tasa-arvoisina osallistujien kanssa. Tällöin tietynlaiset hierarkia- ja auktoriteettiasiat voidaan jättää sirkustunnin ulkopuolelle ja keskittyä tasa-arvoiseen yhdessä tekemiseen. Palautteiden mukaan tämä on ollut myös hoitajille arvokasta, asiakkaat ja potilaat on nähty uudessa valossa, ei niinkään rajoitteiden vaan mahdollisuuksien kautta.

Auktoriteetin murtaminen on haasteellista työntekijälle, mutta se on myös palkitsevaa, kun on mahdollista saada aivan uudenlaisia näkökulmia jo ehkä tuttuun asiakkaaseen tai potilaaseen. Kohtaamiseen voi tulla ihan uudenlaisia ulottuvuuksia, kun murretaan auktoriteettiasemaa ja professionaalista lähestymistä ylhäältä alas. Ei tarvita paljoakaan: tehdään pyramidi, hullutellaan vähän tai otetaan muutama tanssiaskel, niin jo murtuu raja työntekijän ja potilaan välillä. Se, miten eläydyt, heittäydyt ja lähdet mukaan, riisuu tavallaan sitä vallan kaapua ja arvoasetelmaa.

Lastensuojelussa on viime aikoina ryhdytty käyttämään kokemusasiantuntijoita, nuoria, jotka ovat itse olleet lastensuojelun piirissä ja he tuovat sitä kautta oman kokemuksensa, aivan toisenlaisen äänen siihen, miten asioiden pitäisi olla tai miten olisi hyvä edetä. Tärkeää olisi, että – oli asiakas, jolle toiminta on suunnattu sitten kuka tahansa, nuori, vanhus, lapsi, kehitysvammainen – perusteet toiminnalle luotaisiin yhdessä, ja että toimintatavoilla olisi tilaa myös tarvittaessa muuttua matkan varrella. Jos tuntuu siltä, että joihinkin asioihin on pysähdyttävä, joihinkin on saatava aikaa, niin annetaan se aika ja sitten ehkä suunnitellaan ihan toisenlainen polku eteenpäin. Yhteinen suunnittelu auttaa sitoutumistakin. Tutkimushankeissani nuoret saivat olla mukana suunnittelemassa toimintaa alusta lähtien, ei ollut mitään valmiita paketteja, mihin tulla, vaan se luotiin yhdessä ja heitit miellyttävillä toimintatavoilla.

Keskeisiä käsitteitä Känkäsen tutkimuksessa ovat *kontrollista vapaa tila*, aikuislähtöisistä toiveista vapaa tila, jossa nuori voi itse määrittää suhteen itseensä ja maailmaan sekä taiteellisen itseilmaisun myötä tuleva *taiteen metaforinen suoja*, joka saattaa joidenkin nuorten kohdalla olla ainoa keino tai lähestymistapa vaikeiden elämäkokemusten käsittelyyn.

Hankkeet, joita seurasin, toteutettiin pääsääntöisesti laitoksiensa toteutettuja, joissa on oma kontrollinsa ja kurinalaisuutensa ja silti sellaisessakin ympäristössä on tärkeää pyrkiä tietoisesti synnyttämään kontrollista vapaata tilaa. Esimerkiksi rap-hankkeessa kontrolloimaton tila tarkoitti sitä, että pojat saivat kirjoittaa sanoituksensa niin, ettei mitään karsittu tai rajoitettu, mikään ei ollut kiellettyä. Sitten vähitellen, kun paha olo oli saatu purettua ulos sanoitusten kautta, rap-riimit alkoivat muuttua tunteellisemmiksi ja lempeämmiksi.

Ja se, mikä aika usein unohtetaan, on että pitäisi olla tilaa ja mahdollisuus irrotteluun ja hullutteluun ja leikin säilyttämiseen elämässä. Siitä luovutaan liian varhain ja siirrytään elämään, mihin ei enää leikki kuulu ja kuitenkin aikuisetkin nauttivat leikkimisestä.

Taiteen metaforinen suoja taas näkyy siinä, miten jonkun välillisen ilmaisun turvin voidaan tuoda esille vaikeasti kohdattavia asioita. Esimerkiksi roolivaatteet tai käsinukke voivat viedä vaikean asian toisaalta kauas ja toisaalta tuoda sen turvallisesti lähelle. Sirkustaiteessahan on myös paljon välillistä ilmaisua erilaisten toiminnallisten välineiden kautta.

Känkäsen peruseriaate kaikessa taidelähtöisessä toiminnassa on mahdollisuus saada arvokkuuden kokemuksia ja tekemisen iloa. Kysymys ei ole niinkään ”osaamisesta” vaan siitä, että jokaisen tekeminen on tärkeää ja huomion arvoista.

Muistan, kun olin Sorin Sirkuksessa sosiaalisen sirkuksen ryhmän esitystä katsomassa. Siellä oli jotain pellehyppyjä ja kuperkeikkoja, hypättiin kauheaa vauhtia laudalle ja siitä patjalle ja se oli siinä. Ei se ollut vaativampi voltti tai muu sellainen, mutta hyppy oli ihan yhtä arvokas ja tärkeä ja se, että hyppy tehtiin yleisön edessä. Mikään suoritus ei ole vähempiarvoinen vaan kaikki ovat yhtä arvokkaita, oli sitten kysymys mistä ryhmästä tai minkä ikäisistä ihmisistä tahansa.

Olen ollut erityisen viehätynyt tästä sirkustoiminnasta ja siitä, että miten se sisältää sen ilon tuomisen arkeen. Niin kovin monelta ihmiseltä on ilo kadonnut. Näen, että tämäntyyppiselle toiminnalle on ihan pysyvä tilaus. Kyllä siihen on tullut jo jonkinlainen rutiini ja näkisin, että se on vakiinnuttamassa asemaansa myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Vaikuttava sirkus -hankkeessa tehdyn vaikutusten tutkimisen Känkänen näkee merkittävänä avauksena.

On tärkeää, että saadaan tämän kaltaista tutkimusta, systemaattista mittaamista, haastatteluja ja seuranta, sitä on kauhean vähän. Uutta toimintaa ja omaa paikkaa pyritään perustelemaan sillä, että saadaan näyttöä vaikuttavuudesta. Ja kaikki tämäntyyppinen tutkimus, joka voi osoittaa merkkejä siihen suuntaan, että tällä toiminnalla on vaikutusta, tukee asian eteenpäin vientiä. Ei pelkästään sirkustoiminnalle, vaan koko tälle kentälle on hyväksi, että saadaan niitä vaikutuksia ja merkittävyyttä näkyviin.

Känkänen toivoo, että taidelähtöiset menetelmät saataisiin vahvemmin sisään sosiaali- ja terveysalan peruskoulutuksen rakenteisiin, jotta käytännön työntekijät omaksuisivat niitä, saisivat lisää taitoja ja yhteistyövalmiuksia taiteilijoiden kanssa. Osallisuuden kokemus sosiaali- ja hoitotyön arjessa on ensiarvoisen tärkeää. Jos kokemus on kokijalle tärkeä, vaikka kuinka pieni ja vähäeleinenkin, se on yhtä arvokas kuin osaava suorittaminen.

Niissä peruslähtökohdissa kiteytyy se, että olet osallisena jossakin, olet arvokas ja tärkeä. Sinut nähdään, sinua katsotaan ja kuullaan. Siinä se melkein onkin. Se, että jokaisen tarina ja eletty elämä on tärkeä, vaikka se olisi näyttäytynyt vaikeana ja olisi ahdistaviakin kokemuksia. Monenlaisten asioiden kanssa voi oppia elämään, vaikkei niitä hyväksykään, ja saada elämisestä arvokkaan kokemuksen.

Joskus tässä arjen ryöpytyksessä unohtuu, että on kuitenkin kysymys ihmisten perusarvoista ja tarpeista. Ehkä keskeisin viestini onkin, että olisi tärkeää vapauttaa ihminen omista tunnekahleistaan ja kokemuksellisista kahleista, jotta voisi elää vapaata elämää sellaisena kuin on ja nauttia niistä asioista, joihin on oikeus.

VTT Päivi Känkänen on työskennellyt vuodesta 2000 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (entinen Stakes) lastensuojelun ja taidelähtöisten menetelmien tutkijana ja kehittäjänä. Hänen väitöskirjansa *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia* julkaistiin kesäkuussa 2013 THL:n julkaisusarjassa ja se on luettavissa myös verkossa osoitteessa www.julkari.fi/handle/10024/104494.

Taide lävistää koko mielen

Sosiaalipoliitikan dosentti ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori emerita Marjatta Bardy on ollut kehittämässä ja tutkimassa taidelähtöisiä menetelmiä ja niiden yleistymistä.

Parissa vuosikymmenessä on tapahtunut suuri käänne sen suhteen, kuinka paljon näitä hankkeita on, ja kuinka paljon niistä jo tiedetään. Kulunutta vuosikymmentä on leimannut voimakkaasti kysymys taidelähtöisen toiminnan vaikuttavuudesta. Tutkimusta on tehty sekä kansainvälisesti että kansallisesti, ja minusta tuntuu, että jo kadunmiehenkin tiedossa on, että taide edistää ihmisen terveyttä ja hyvinvointia.

Vaikuttavuustutkimusta on tehty tietysti po. toiminnan oikeuttamiseksi, sen osoittamiseksi, että se on ihmiselle hyväksi. Nyt on tarpeen päästä eteenpäin. On siirryttävä siihen, että taide ja taiteen kaltaiset menetelmät juurtuvat osaksi arkipäivän käytäntöjä. Vaihtuvien projektien sijasta on edettävä vakiintuneen toiminnan kehittämiseen siitä lähtökohdasta, että taide on olennainen osa ihmisen elämää, sekä henkilökohtaisessa että yhteisöllisessä kehityksessä.

Bardyn mukaan erityisen tärkeää on ymmärtää taiteen kokemisen kokonaisvaltaisuus – taide koskettaa ihmisessä usein niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalistakin puolta.

Filosofi Martha Nussbaum USA:sta puhuu siitä, miten musiikki läpäisee ihmismielen eri kerrokset ja ulottuu kaikkein alkukantaisimpaankin kerrokseen, limbiseen järjestelmään. Taide voi vaikuttaa aivan kuin se lävistäisi koko mielen. Ja sillä tavoin myös koko kehon. Mieli lähtee liikkeeseen.

Tätä taiteen tietoisuutta avustavaa voimaa yhteiskunnassa nyt tarvitaan. Meidän pitäisi pystyä muuttamaan nykyistä elämäntapaamme vähemmän kuluttavaksi ja luottamaan toimintakykyymme sovittaa elämänmuotomme maapallon rajoihin sosiaalisesti oikeudenmukaisin tavoin.

Taide on ollut osa ihmisten arkipäivää varhaisista ajoista saakka. Ihmiset ovat harrastaneet taiteita jo paljon ennen kaupankäyntiä tai tieteitä. Teollisessa yhteiskunnassa niin tieteet kuin taiteet ovat erikoistuneet omiin temppeleihinsä, Bardy sanoo.

Nyt on kuitenkin nähtävissä tosi kiinnostavalla tavalla taiteen ”paluu” osaksi arkiympäristöjä. Tämä näkyy mm. yhteisötaiteessa kuten sirkustaitojen opettelussa; sirkustaiteilijat antavat osaamistaan maalikkojen käyttöön.

Ihmisessä itsessään, luolakaudelta alkaen, on luontainen tarve piirtää, tanssia, laulaa ja kertoa tarinoita, ilmaista itseään, kuvata kokemaansa ja näkemäänsä. Kokemusten tutkimiselle pitää saada tilaa. Kulttuurimme ongelmia on yletön teknokraattisuus, jota kuvitellaan rationaaliseksi. Ihmiskuvastakin on karsittu ikään kuin turhat pois. Ihminen ei ole vain mitattavia suorituksia paiskiva olio. Ihmiskuvaa ja maailmankäsitystä pitää laajentaa, jotta voimme selvittää tulevasta suuresta murroksesta, joka on edessä. Tähän tarvitaan mielellisesti ja sielullisesti virkeitä ja hyvin kehittyneitä ihmisiä.

Tuleva ja jo meneillään oleva murros, josta Bardy puhuu, johtuu tietenkin luonnonvarojen ylikulutuksesta ja ilmastomuutoksesta. Nykyinen kulutuksen lisäämiseen perustuva elämänmuoto ei ole kestävä, elintason noustessa kasvaa myös ekologinen jalanjälki.

Kipeästi tarvitaan uutta puhtaampaa teknologiaa, mutta se ei yksinään kuitenkaan riitä. Tarvitaan ekososiaalista sivistymistä, sen ymmärtämistä, että ihminen on osa luontoa ja sen ekosysteemeistä täysin riippuvainen. Ekososiaaliseen sivistykseen kuuluu myös köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ja sosiaalisesti hyvän elämän tavoittelu.

Jotta pääsemme kestävämmän kehityksen tielle, kulutusta on vähennettävä, on omaksuttava uusia elämäntapoja ja muotoja. Hyvinvoinnin lähteitä ei saa tuhota, niitä pitää vaalia, niin luonnon resursseja kuin inhimillisiä voimavarojakin. Vanhempien rakkautta, taiteellista ilmaisua, demokratiaa, osallistumista ja urheilua esimerkiksi voi harjoittaa mielin määrin. Ja ne ovat toimintaa, joka tekee elämästä merkityksellistä. Maapallon rajoihin mahtuvien elämänmuotojen kehittäminen on inhimillisten resurssien pohjattoman laajaa ja luovaa käyttöä, jossa voidaan viljellä sirkusta, tanssia, kuvataidetta tai muita ihmisen mieltä ja sosiaalisia suhteita ruokkivia taitoja.

Keskustelussa olisi hyvä siirtyä taiteen hyötyetiikasta hyve-etiikkaan. Tärkeää olisi keskittyä tarjonnan tuottamiseen, mahdollisuuksien luomiseen, esimerkiksi niin, että tuodaan sosiaalista sirkusta heille, jotka sitä haluavat. Sehän on mentaalisten resurssien ja taitojen lisäämistä, ja mitä enemmän ihmisellä on lapsesta pitäen tällaisia taitoja, sitä rikkaammaksi elämä muotoutuu henkilökohtaisesti ja yhteisöllisesti.

Bardy kehottaa miettimään kirjailija Oscar Wilden ajatelmia ”Taide on täysin hyödytöntä ja siksi välttämätöntä”.

Ihminen ei elä vain materiasta, taide voi auttaa henkistä ja sosiaalista elossa säilymistä. Taiteen ja taiteen kaltaisten menetelmien on havaittu lisäävän osallistujissa iloa, rohkeutta ja kriittisyyttä. Suoritekeskeinen ja teknokraattisesti orientoitunut kulttuuri ei välttämättä osaa arvostaa moisia hyveitä, vaikka ne antavat ihmiselle toimintavoimaa. Selvää on tietenkin myös se, että kaikki eivät innostu taiteen tekemisestä tai sirkuksen tekemisestä, eikä tarvitsekaan. On torkkia erilaisia tapoja säilyttää elämäntuntemus kuten vaikkapa luonnossa liikkuminen.

Taidelähtöinen toiminta voi Bardyn mukaan auttaa maailmaan orientoitumista, inhimillisen olemassaolon mielellistä hahmottamista. Hän viittaa amerikkalaisen kasvatustieteiden ja filosofin John Deweyn kokemusfilosofiaan, josta Kai Alhanen on juuri (2013) kirjoittanut kirjan.

Dewey on tunnettu learning by doing -ajatuksella koulumaailmassa ja hän puhuu siitä, miten kokemuksen kehittäminen on tärkeää. Mielestäni taidelähtöisessä toiminnassa kehitämme kokemuksia ja kokemisen tapoja. Voimme tutkiskella omia taitojamme, kykyjämme ja tapahtumia taiteen välinein. Nykymaailma pirstaloituu kokemuksiin niin paljon, kun ärsykyttä on runsaasti, mutta niihin ei ole aikaa paneutua ja eikä ole yhteisiä foorumeita, joissa näitä kokemuksia tutkittaisiin. Taiteen tekeminen voi olla juuri sellainen foorumi, vapaa tila, jossa ihmiset pääsevät yhdessäkin pohtimaan, mitä meille kuuluu ja mitä meissä tapahtuu.

Kulttuurin ja taiteen keinoin hyvinvointia lisäämään pyrkivä toiminta on Suomessa edelleen varsin hankepainotteista, vaihtuvien projektien varassa. Bardy näkee tämän turhauttavana ja

voimavaroja hukkaavana mallina; jatkuvuuden puutteessa hyvätkään kokemukset eivät pääse kumuloitumaan. Kaikkien instituutioiden rakenteita voi muuttaa, kun siihen on yhteistä tahtoa ja jaettava tietoa.

Mielestäni se päämäärä, mitä kohti pitäisi pyrkiä, on ensiksikin se, että taiteilijoita, kuten sirkustyöntekijöitä pitäisi palkata päiväkoteihin, kouluihin, lastenkoteihin ja vanhusten huoltolaitoksiin. Heidän tulisi olla olennainen osa, aivan kuten siellä on opettajia, lähikasvattajia tai lääkäreitä. Että he kuuluisivat kalustoon samalla tavalla. Silloin taide ei olisi arjessa vain satunnainen mauste, vaan oikeasti sitä arkipäivää muokkaava tekijä.

Toinen reitti on mielestäni se, että näiden ammattien peruskoulutukseen pitäisi saada tuhdit annokset myös taiteissa koetelluista ajattelu- ja toimintatavoista ilman, että tehdään jokaisesta lääkäristä tai sosiaalityöntekijästä taiteilija. Mutta ei tee kenellekään pahaa osata tämäntyyppisiä asioita. Ihmisten parissa työskenteleville ammattilaisille ei ole hyväksi liiallinen akateemistuminen. Tarvitaan tieteen ja taiteen yhteisliitoksia, ja niiden varaan tullee myös ekososiaalinen sivistys rakentumaan.

Marjatta Bardy on sosiaalipolitiikan dosentti ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori emerita.

Artikkelin taustamateriaalina on käytetty myös Bardyn artikkeleita *Hyvinvoinnin moniulotteisuus* teoksessa *Kolmannella lähteellä – Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuoristyön aloilta* (Kokos julkaisuja 1 / 2010) sekä *Taiteen paluu arkeen* teoksessa *Taide keskellä elämää* (Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007). Ks. myös Bardyn ajattelua kokoava artikkeli *Taide, tiede ja myötätunto* (Synteesi 3/2012).

Cirque du Monde asettaa sosiaalisen sirkuksen tutkijat kartalle

Kanadalainen Cirque du Soleil on suurelle yleisölle tuttu speaktaakkelimaisista esityksistään, mutta vähemmän tunnettua on, että se on myös maailman suurin sosiaalisen sirkuksen toimija. Sosiaalisen sirkuksen ohjelma Cirque du Monde perustettiin 1995 ja ohjelman puitteissa toteutetaan projekteja yli 80 yhteisössä ja kaikilla mantereilla, Etelämannerta lukuunottamatta. Cirque du Monden osana tarjotaan myös sosiaalisen sirkuksen ohjaajakoulutusta; Suomessa ensimmäinen kaksiosainen koulutus järjestetään yhteistyössä Vaikuttava sirkus -hankkeen kanssa joulukuussa 2013 ja tammikuussa 2014.

Cirque du Monden koulutusosaston erityisasiantuntija David Simard vastaa sosiaaliseen sirkukseen liittyvän tutkimuksen seurannasta ja on kerännyt eri puolilla maailmaa käynnissä olevia sosiaalisen sirkuksen vaikuttavuutta tutkivia projekteja kartalle. Reilun puolen vuoden työ julkaistetaan Vaikuttava sirkus -hankkeen loppuseminaarissa joulukuussa 2013. Simard aloitti kartan laatimisen helpottaakseen tiiminsä työtä ja saadakseen kokonaiskuvan siitä, mitä tutkimuskentällä tapahtuu. Hyvin pian hän kuitenkin ymmärsi, että kartasta olisi hyötyä muillekin.

Tajusimme, että suurimmalla osalla omien arviointiprojektien kanssa työskentelevistä ei ole välttämättä mitään kontaktia muihin kentällä toimiviin tutkijoihin. Niinpä onkin hyödyllistä saattaa nämä ihmiset yhteen tai edes informoida heitä kaikesta siitä, mitä tutkimuskentällä tapahtuu. He voivat tutustua toistensa arviointimethodeihin, mikä voi olla hyvin inspiroivaa.

Julkistamme kartan Vaikuttava sirkus -hankkeen seminaarissa [joulukuussa 2013]. En väitä, että se tulee olemaan tyhjentävä, mutta kyllä siinä suurin osa sosiaalisen sirkuksen tutkimuksesta tulee olemaan edustettuna. Aiomme myös avata tutkimusyhteisön Cirque du Monden verkkofoorumiin, The Boxiin, josta tulee paikka, missä tutkijat voivat olla yhteydessä toisiinsa ja nähdä toistensa tuottamia dokumentaatioita.

Simardin mukaan sosiaalisen sirkuksen tutkimuskentällä tapahtuu parhaillaan paljon, kymmenessä vuodessa kiinnostus on kasvanut huomattavasti. Hän näkee tutkimuksessa kaksi selkeää trendiä.

Normaalisti, viime vuosien aikana on nähty paljon projektien arviointeja, toki hyviä sellaisia, mutta ei juuri sellaisia tutkimuksia, jotka todella todentaisivat sosiaalisen sirkuksen vaikutuksia. Nyt tämänkaltaista tutkimusta on alkanut tulla, kuten esimerkiksi teillä Suomessa.

Kanadassa alkaa syyskuussa 2013 viisivuotinen tutkimus, jota johtaa International Centre of Art for Social Change (ICASC). Yksi viidestä kenttätutkimuksesta analysoi sosiaalista sirkusta ja sen vaikutusta osallistujiin.

Ecuadorissa neuvotellaan parhaillaan pitkäkestoisesta arviointiprojektista sosiaalisen sirkuksen terveysvaikutuksista, joka kestää 3–5 vuotta. Tämä on uutta ja erittäin tärkeää meille Cirque du Mondessa, sillä kaikki kumppanimme ja sidosryhmämme tarvitsevat tieteellisiä todisteita siitä, että sosiaalisella sirkuksella on positiivisia vaikutuksia, jotta he voivat löytää uusia rahoitusmalleja.

Uusista trendeistä tärkein on siis sosiaalisen sirkuksen vaikutusten arviointi, toinen taas keskittyy fyysisiä ja psyykkisiä haasteita omaavien ryhmien kanssa tehtävään sirkukseen.¹ Kaksi tällaista projektia on parhaillaan käynnissä Montrealissa, Centre de réadaptation Lucie-Bruneau:ssa [kuntoutuskeskus], jonka kanssa Cirque du Monde on tehnyt yhteistyötä alusta asti sekä Sainte-Justine University Hospitalissa. Molemmat projektit loppuvat lähes samaan aikaan, joten vuonna 2014 meille on luvassa hyvin mielenkiintoista tietoa tämältyypisestä interventiosta. Frédéric Loisel osallistuu Vaikuttava sirkus -hankkeen seminaariin ja esittelee omaa tutkimusprojektiään liikuntavammaisten kanssa Lucie-Bruneau Centerissä.

Hyvinvointivaikutusten mittaaminen ei ole yksinkertaista. Joitakin elementtejä on kuitenkin mahdollista mitata hieman helpommin, kuten lasten liikkeenlukutaitoa (*physical literacy*), jota tutkitaan National Circus Schoolissa Montrealissa. Testeissä tehdään tietyt liikesarjat, joita voidaan arvioida.

Mutta kun puhutaan psyko-sosiaalisesta näkökulmasta, on paljon vaikeampaa päästä siihen käsiksi. Frédéricin tutkimuksessa käytetään lukuisia eri menetelmiä: vanhempien haastatteluja, lasten haastatteluja, alussa, keskellä, lopussa, ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa... Jotta tällaisia vaikutuksia voidaan demonstroida, on dokumentaatiota oltava runsaasti.

Tällä hetkellä on siis jo käynnissä lukuisia akateemisia tutkimusprojekteja, joista joissakin Cirque du Monde toimii yhteistyökumppanina. Simard ei kuitenkaan halua aliarvioida ruohonjuuritason tutkimusta.

Näistä kahdesta psyykkisiä ja fyysisiä haasteita omaavien nuorten kanssa tehtävästä projektista toinen on maisteri- ja toinen tohtoritason. Nämä akateemiset arviointitutkimukset ovat toki hyvin erilaisia kuin esimerkiksi ne, joita olemme aiemmin nähneet mm. Uudessa Seelannissa ja nyt Suomessa.

Myös muista kuin akateemisista hankkeista, kuten Vaikuttava sirkus -hankkeesta syntyvät käytännön työkalut ovat todella tärkeitä. Ei pienillä sirkusorganisaatioilla ole välttämättä aikaa tutustua kaikkeen siihen hienoon akateemiseen

1 Suomessa käytetään termiä "sosiaalinen sirkus" laajasti, mutta kansainvälisesti sosiaalista sirkusta tehdään yleensä esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa, kun taas erilaisista psyykkisiä tai fyysisiä haasteita omaavien ryhmien kanssa tehtävää sirkusta voidaan kutsua nimellä "handy-cirque".

tutkimukseen, eikä heillä tule koskaan olemaan aikaa tai resursseja tehdä tämän tyyppisiä arviointeja itse. Monimuotoisuus on valttia: tarvitaan eri tasoisia tutkimuksia, sillä kaikilla on olennainen rooli sosiaalisen sirkuksen kehittämisessä.

Suomalaisilla projekteilla, Vaikuttava sirkus -hankkeella ja edeltäjällään Sosiaalinen sirkus -hankkeella (2009-2011, myös ESR-hanke) on Simardin silmissä erityistä arvoa.

Yleensä nähdään ensin sirkuksen kehittyminen, sitten sosiaalisen sirkuksen. Kestää aikaa, ennen kuin toimijoille tulee tarve arvioida projektinsa vaikutuksia. Suomessa on tehty toisin: sosiaalisen sirkuksen tutkiminen on aloitettu heti toiminnan käynnistyessä. Tämä on erittäin kiinnostavaa, sillä ensimmäistä kertaa saamme yhden maan sosiaalisen sirkuksen toiminnan kehittymisen alusta alkaen näin hyvin dokumentoitua.

*Alusta pitäen olette todella halunneet nähdä vaikutukset osallistujissa, ei niinkään akateemisella tasolla, mutta haastatteluilla ja muilla keinoin. On hienoa, että olette alusta asti miettineet: "tämä tekee hyvää, nyt haluamme selvittää, **miksi** se tekee hyvää, mitkä ovat vaikutukset".*

Sen lisäksi haluatte tuottaa helposti käytettäviä työkaluja sirkusorganisaatioiden käyttöön omissa arviointiprojekteissaan. Tämä on erityisen hienoa, koska tällaista ei ole oikeastaan aikaisemmin tehty.

Sosiaalisen sirkuksen tutkimuksen suhteen Simard on hyvin optimistinen.

Viiden vuoden sisään olemme hyvinkin saattaneet saada tutkimuksen tai tutkimuksia, jotka todistavat kaikille sosiaalisen sirkuksen ylivertauuden! Tästä syystä me haluamme herättää kiinnostusta akateemisten tutkijoiden keskuudessa, jotta he tulisivat mukaan, sillä me tarvitsemme heitä. Tästä syystä työskentelemme heidän kanssaan, koetamme saattaa heitä yhteen ja annamme jopa jonkun verran omia resurssejamme heidän projekteihinsa.

Näkisin, että muutaman vuoden päästä minun on jo todella vaikea pysyä mukana kaikessa tutkimuksessa, koska se vain kasvaa. Tulen tarvitsemaan runsaasti muita ihmisiä pitämään minut kartalla! Tästä syystä onkin hienoa, että saamme myös tällaisia seminaareja [Vaikuttava sirkus –hankkeen loppuseminaari]. En ole koskaan kuullut seminaarista, joka käsittelee nimenomaan sosiaalisen sirkuksen arviointia ja tutkimusta, joten tämä on ihan mahtavaa!

Cirque du Soleilin sosiaalisen sirkuksen ohjelma, Cirque du Monde on toiminut syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa lähes 20 vuotta. Tavoitteenaan edistää nuorten henkilökohtaista ja sosiaalista kehitystä se tarjoaa sirkustyöpajoja yhteistyössä paikallisten organisaatioiden kanssa yli 80 yhteisössä.

Vuodesta 2000 Cirque du Monde on myös tarjonnut sosiaalisen sirkuksen koulutusta sirkuksen parissa työskenteleville. Tähän mennessä täydennyskoulutusta on järjestetty yli 3000 sosiaalisen sirkuksen ohjaajalle ja sosiaalityöntekijälle.

Levittääkseen tietoa se ylläpitää vuonna 2012 perustettua Cirque du Monde -tietokantaa, joka yhdistää yli 500 kumppania eri puolilta maailmaa. Näin varmistetaan, että Cirque du Monden ja sen kumppaneiden tuottamat sosiaalisen sirkuksen opetusmetodit saadaan jaettua.

Cirque du Monde puhuu nuorten puolesta ja työskentelee sosiaalisen sirkuksen edistämiseksi, niin yhteiskunnassa kuin organisaatioissa. Lisäksi se myötävaikuttaa alan tutkimukseen.

Lisätietoa projekteista löytyy sivuilta

www.cirquedusoleil.com/globalcitizenship

Yliopisto-opintojensa jälkeen **David Simard** aloitti dokumentoijana Cirque du Soleilin taiteellisen koulutuksen osastolla. Cirque du Monden tiimissä hän ollut vuodesta 2009 ja tuottaa ohjelman koulutussisältöjä, joita nykyään julkaistaan viidellä kielellä.

Sosiaalisen sirkuksen kehitystyölle omistautunut David on vaikuttanut suuresti Cirque du Monden verkkoalustan rakentamiseen. Hyödyntäen akateemista taustaansa, hän työskentelee tukeakseen ja promotoidakseen sosiaalisen sirkuksen tutkimusta.

VAIKUTTAVA SIRKUS -HANKE 2011 – 2014

Vaikuttava sirkus -hanke oli Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoima ESR-hanke, jonka päärahoittajina toimivat Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä hankkeessa mukana olleet sirkukset ja kunnat.

Hankkeen tavoitteena oli lisätä sirkusalan työllisyyttä parantamalla sirkusorganisaatioiden edellytyksiä toimia soveltavan ja sosiaalisen sirkuksen ammattilaisten työnantajina. Hankkeessa järjestettiin sirkusopetusta eri puolilla Suomea, lisättiin sirkusten ja kuntien välistä vuoropuhelua, järjestettiin työseminaareja sekä myytiin työhyvinvointipalveluita. Lisäksi hankkeessa kehitettiin sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimiseen käytettäviä menetelmiä.

Vaikuttava sirkus -hankkeeseen osallistuvat sirkukset:

Vaikuttava sirkus -hankkeeseen osallistuvat kunnat:

Hanke:

Vaikuttava sirkus -hanke
vaikuttavasirkus.fi

Tutkivan teatterityön keskus,
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö,
Tampereen yliopisto
t7.uta.fi